...Ы ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

40-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

...КСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...72 (10233) | 1963 оной июлиин 23, вторник | Сэн 2 мүнгэн

Советско-венгерскэ хамтын мэдүүлгэдэ гар табигдаба

МОСКВА, июлиин 20. (ТАСС). Кремлиин Ехэ ордон соо мүнөөдэр советско-венгерскэ хамтын мэдүүлгэдэ гар табигдаба.

КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи Секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев, Венгриин Хүдэлмэришэнэй социалис партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи Секретарь, Венгриин Хүдэлмэришэн-таряашанай революционно правительствын түрүүлэгшэ Янош Кадар энэ мэдүүлгэдэ гараа табиба.

ВЕНГРИИН АРАДАЙ РЕСПУБЛИКЫН ПАРТИЙНО-ПРАВИТЕЛЬСТВЕННА ДЕЛЕГАЦИИН ХҮНДЭЛЭЛДЭ КРЕМЛЬДЭ УУЛЗАЛГА БОЛОБО

МОСКВА, июлиин 20. (ТАСС). Венгриин Арадай Республикын партийно-правительственна делегациин хүндэлэлдэ КПСС-эй Центральна Комитет, Советскэ правительство Кремлиин Ехэ ордон соо мүнөөдэр уулзалга хэбэ.

Венгриин Хүдэлмэришэнэй социалис партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи Секретарь, Венгриин Хүдэлмэришэн-таряашанай революционно правительствын түрүүлэгшэ Янош Кадар түрүүтэй делегациин бусад гэшүүд энэ уулзалгада байлсаба.

КПСС-эй Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев һамгантаяа, коммунис партиин, Советскэ правительствын бусад хүтэлбэрилэгшэд энэ уулзалга дээрэ совет талаһаа байлсаба.

МАНАЙ НЭГЭДЭЛ ЭБДЭРШЭГҮЙ БАТА

...овет-венгр хани барисаанай митинг дээрэ 1963 оной июлиин 19-дэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн үгэ

...гэ нүхэр Янош Ка-...э манай венгр айл-...э нүхэдүүд, хани-... венгр ханинарые ...ёһоор талархадаг, ...зүрхэнһөө хүндэлдэг ...а мэдүүлхэеэ мүнөө-...нэр энэ зал соо суг-... Москвагай газар ...Венгриин делегациин ...ь: «Таанар манай ... Союзда ерээ хадаа ...байһандал адляар ...гэжэ венгр нүхэдтөө ...эмди. Манай арадай ...лай ёһоор, энэ ямар ...б гэбэл, манай оро-...дан хүгжэжэ, комму-...байгуулжа байһыень ...нүхэдэйнгөө харахы-...номическа, социальна ...ультурна амжалтатай-...танилсахыень хүсэнэ-...

...да ерээ хадаа гэр-...ндал адляар байгты» ...гр ханинартаа хэлэ-...э бүхы венгр арадта, ...м, коммунизм бай-... түлөө тэмсэлэйнгээ ... нүхэдтөө илангаяа ...хан мэдэрэлтэй бай-...эдүүлнэбди.

...ин партийно-прави-...на делегациие угтан ...ураа, совет хүнүүд ...нгээ, совхоз, колхо-...аа, научна болон ...а эмхи зургаануу-...үүдые үргэнөөр нээжэ ...ан байха юм. Бэе бэе-...танилсахадаа, манай ...уд болон арадуудые ...э дүй дүршэлтэй бол-...дүршэлөө андалдан ...адамнай бидэнэй хам-...сэ шадал оло дахин ...болоно гэжэ ойлгоно-...

...скэ Союзай Коммунис ... Центральна Ко-...й, Советскэ прави-...ын, бүхы совет арадай ...өө Венгриин Арадай ...икын партийно-пра-...твенна делегациие үнэн ...өө дахин амаршалхые-...бшөөгыт.

...гациие толгойлогшо, ...ин Хүдэлмэришэнэй со-... партиин Центральна ...дэй нэгэдэхи секретарь, ...ин Хүдэлмэришэн-та-...ай революционно пра-...ствын түрүүлэгшэ, венгр ...үнэн сэхэ хүбүүн, пар-...олон гүрэнэй элитэ хү-...илэгшэ, дэлхэйн ком-... болон хүдэлмэри-...хүдэлөөнэй мэдээжэ ехэ ...ябуулагша, Советскэ ...һайн хани нүхэр Янош ...е амаршалхадаа илан-...жэ баяр баясхалантай ...!

...гациин бүхы гэшүү-...нгр арадай нэрэ түрэдэ ... түлөөлэгшэдые, бидэ-...э ханинар—ВСРП-гэй ... секретарь, политбю-...гэшүүн нүхэр Бел Бис-...РП-гэй ЦК-гай полит-...й гэшүүд, Венгриин ...эришэн-таряашанай ре-...онно правительствын ...эгшын орлогшод нүхэд ... Фехер болон Йене Фок, ...гэй ЦК-гай политбю-...гэшүүн, партиин Буда-...н горкомой нэгэдэхи сек-... нүхэр Шандор Гаш-...аболч-Сатмарска пар-...бкомой нэгэдэхи секре-...үхэр Андраш Бенкеи, ...ин Арадай Республикын ...ын хэрэгүүдэй министр ...Янош Петер, Советскэ ... Венгриин Арадай Рес-...ые түлөөлдэг, онсо бү-...хэтэ элшэн сайд нүхэр ... Сипку гэгшэдые бо-...най венгр бусад айл-... бидэ үнэн зүрхэнһөө ...анабди.

...этэ нүхэдүүд, танай ...бидэнэр Венгриин ал-... коммунистнуудые, Вен-...Хүдэлмэришэнэй Социа-... партиие толгойлдог ... оронойтнай Арадай ...ые амаршалнабди, со-...зм амжалтатайгаар ...улжа байгаа ажалша

бэрхэ, оюун бэлигтэй бүхы венгр арадые амаршалнабди!

Совет хүнүүд аха дүү венгр арадые эб найрамдалай түлөө, социализм, коммунизмын түлөө хамтадаа тэмсэхэдээ өөрынгөө үнэн сэхэ нүхэр гэжэ тоолоно. Тиимэһээ венгр арадай түлөөлэгшэдые совет арад хаа хаанагүй ехэ анхаралтайгаар, үнэн зүрхэнэй хани барисаанай, энэрхы мэдэрэлтэйгээр угтаһан байна.

Бидэнэй мүнөөдэрэй уулзалга энэ залай ханануудаар лэ хизаарлагданагүй. Мүнөөнэй техникэ—радио болон телевидени—манай аудиториин хэмжээе тон үргэн болгоно. Тиимэһээ энэ уулзалгадамнай олон түмэн совет, венгр ажалшад хабаадалсана гэжэ хэлэхэдэ ехэ зүб болохо байна. Бидэнэй уулзалга хадаа агууехэ уг зорилго тээшэ хамта дабшажа ябаа манай оронуудай арадуудай интернациональна ёһоор бэе бэедээ талархалтай, хоорондоо нягта хани барисаатай байһые бүхы дэлхэйн үмэнэ элеэр харуулна!

Советскэ Союзда Венгриин партийно - правительственна делегациин ерэһэн ушар социалис Венгриин хүтэлбэрилэгшэдэй аха дүү, хани ёһоор хоёрдохиёо ерэһэнэй гэршэ болоно. Түрүүшээр Венгриин партийно - правительственна делегаци Венгридэ контрреволюционно үймөөнэй үй бута сохигдоһоной һүүлээр хэдэн һара болоод, 1957 оной хабар манда түрүүшынхиеэ ерээ һэн. Тэрэ үймөө уласхоорондын болон дотоодын хархис муухай хүсэнүүд эмхидхэн үүдхэһэн байгаа. Венгриин партийно - правительственна делегациин түрүүшынхиеэ ерэхэдэнь, тэрэ уулзалга арадай засагта Венгриин ажалшадтай совет арадай революционно ёһоор бэе бэедээ талархалгын тэмдэг доро үнгэрөө һэн. Венгриин ажалшад Советскэ Союзай болон социалис бусад оронуудай туһаламжаар өөһэдынгөө эрхэ сүлөөе, национальна бэеэ даанхай байдалые, социалис туйлалтануудые аршалан хамгаалһан байна.

1958 оной хабар Советскэ Союзай партийно-правительственна делегациин Венгри ошоһые, совет арадай түлөөлэгшэд болоһон бидэниие тэндэ хани халуунаар угтаһые һананаб. Венгриин ажалшадтай үнэн сэдьхэлһээ уулзажа хөөрэлдэһэн мартагдашагүй, тодо үдэрнүүд мүнөөшье хүрэтэр бидэндэ элеэр һанагдана.

Тэрэ сагһаа хойшо Венгриин Арадай Республика доторшье, бүхы дэлхэй дээрэшье ехэхэн хубилалтанууд болоо. Тэрэ сагһаа хойшо Венгриин ямар ехэ замаар ябажа гараһые, социалис общество байгуулха хэрэгтэ коммунистнуудайнгаа партиин хүтэлбэреэр венгр арадай ямар холо дабшаһые мүнөө бултадаа хаража байна.

Аха дүү Венгриин хүгжэлтэдэ эдэ жэлнүүдтэ ехэхэн амжалтанууд туйлагдаба гэжэ бидэ баяр баясхалантайгаар тэмдэглэнэбди. Венгриин Хүдэлмэришэнэй социалис парти болбол хүндэ индустриин, эгээл түрүүн машина бүтээлгэ, химическэ промышленность мэтын түрүү һалбаринуудай булюу ехээр хүгжэхэ хараа шэглэлые сэхэ шууд бэелүүлдэг байгаа, бэелүүлнэшье. Энэ политикань ехэхэн үрэ дүнгүүдые үгэнэ. Венгри мүнөө ехээр хүгжэһэн промышленностьтай, түрүү зэргын хүдөө ажахытай орон болонхой. Тэрэнэй мүнөөнэйнь промышленна үйлэдбэриин хэмжээн дайнай урда тээхи 1938 оной хэмжээнһээ 5 дахин үлүү юм гэжэ хэлэбэл ойлгосотой болоно. Энэ хадаа Венгридэ социализмын туйлаһан тон ехэ амжалтануудай нэгэниинь мүн.

Нүхэдүүд! Хэды бардам, огсом шанга үгэнүүдые хэлээшье һаа, социализм гээшэ ниитын эрхим байгуулалта мүн гэжэ хэды ехээр тангариглаашье һаа, тэдэ үгэнүүдээ бодото хэрэгүүдээр батадхаагүй бол, хэрэг байдал хубилхагүй юм. Арад зондо социализмын ямар юумэ үгэдэг байһыень миил найдуулга, үгэнүүдэй үндэһөөр сэгнэдэг бэшэ, харин социализмын илахада арад зоной байдалай хэр зэргэ хубилхые, политическэ ямар эрхэ, сүлөө арад зондо социализмын асархые, арад зоной материальна байдалай хэр зэргэ һайжархые, тайлбарилан хэлэбэл, өөрынгөө ажалай түлөө хүнэй хэды шэнээн хилээмэ, мяха, тоһо болон бусад продукт абадаг болохые, ямар шанартай хубсаһа, хэды зэргээр абадаг болохые, хүдэлмэриингөө сагые хайшан гэжэ хэрэглэдэг болохые, ямараар амардаг болохые, арад зоной ухаан бодолой эрилтэнүүдэй хайшан гэжэ бүри һайнаар хангагдадаг болохые хараадаа абажа, арад зон сэгнэдэг байха юм. Хэрбээ социализм эдэ бүгэдые хангаагүй һаа, капитализмһаа булюу һайн байдал арадуудта олгоогүй һаа, тиимэ социализмын түлөө тэмсэдэг хүнүүд революционернүүд бэшэ, харин хооһон шашаг хүнүүд болохо байна.

Агуу Ленин, большевигүүд дайшалхы революционно пролетариадай парти байгуулаа. Энэ партиин хүтэлбэреэр хүдэлмэришэн ангиие, арад зониие помещик, капиталистнуудай үмхирһэн хуушан байгуулалтада эсэргүү эрид шанга тэмсэлдэ жагсаан бодхооһон, эмхидхэһэн байха юм. Агуу Ленинэй парти Россин хүдэлмэришэн ангиие, арадуудые ударидажа революци хэһэн, арад зоной засаг тогтооһон байна. Дайн сэрэг хэхын тула бэшэ, харин амгалан ёһоор ажаһуухын тулада, бүмбэрсэг дээрэ шэнэ байдалаа зохёохын тулада—социализм, коммунизм байгуулхын тулада, Октябриин хубисхалай агууехэ Эхэ оронние ажал хүдэлмэреэрээ арад зоноймнай алдаршуулхын тулада, социализмын туйлалтануудые арьбадхахын тулада, капитализмын гэнжые хэтэ заяандань таһа сохиһон арад зоной ямар ехэ амжалта туйлаха байһыень бүхы хүн түрэлтэндэ харуулхын тула бидэ социалис революци хээбди.

Суута манай Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй сэрэгэйхин болбол дайн байлдаанай болоходо айха шэшэрхэгүйгөөр, Эхэ орондомнай шухала хэрэгтэй болоо һаа, арад зонойнгоо зол жаргалай түлөө, социализмын агуу нангин хэрэгэй илан мандахын түлөө ами наһаяа ямаршье сагта шууд үгэдэг байхаар сэрэгшэдээ хүмүүжүүлдэг тиимэ һайн заншалтай юм. Зүгөөр имагтал арад зонойнгоо зол жаргалай түлөө, агууехэ хэрэгэй түлөө — социализм, коммунизмын илахын түлөө ами наһаяа үгэхөөр хүмүүжүүлнэ.

Теэд революци хэһэн арад зон дэлхэйн термоядерна дайнай болошохо тиимэ дайе эхилхэ ёһотой гэхэдэ, энэ дайнда хосорхо олон миллион хүнүүдэй хүүр дээрэ, һандаран һалаһан дэлхэй дээрэ үлэмжэ һайн общество байгуулхын тула тиимэ дайе үүдхэхэ гэхэдэ, юумэ ойлгохын аргагүйл, нүхэдүүд! Тиимэ дайнай һүүлээр, «һалбаран бадарһан газар» дээрэ хэн үлэхэ гээшэб! Тиимэ баталамжануудые бидэ зүбшөөхэ аргагүй байнабди.

Мүнөө бии байгаа ракетноядерна һомо хэрэгсэлнүүдые тэһэлээ һаа, газар дэлхэйн агаар тон ехээр бузараагдаха, тиихэдэнь амиды үлэһэн хүнүүдэй ямар байдалда орохо байһан тухай—үхэһэн хүнүүдтэ амиды хүнүүдэй атаархахадаа болохо байһан тухай дээрэ дурсагдаһан бодомжонуудые хэлэдэг авторнууд иимэ юумэ ойлгоно ха гү? Асуудал эгээл иимээр табигдаад байна, нүхэдүүд!

Социализмын илалтые аюулта дайнтай холбодог хүнүүдтэ иимэ юумэ бидэ хэзээдэшье зүбшөөхэгүйбди гэжэ хэлэнэбди.

Манай орон дотор Октябриин хубисхал боложо, Соведүүдэй засагай тогтоходо, В. И. Ленинэй дурадхалаар Совет Росси дотор арми тараагдаһан байна. Тиигээд бүгэдэ ниитын һуралсал эмхидхэгдээ һэн. Залуу манай Совет гүрэндэ дайгаар хальдажа дайсанай ороходонь лэ бидэ арми байгуулжа эхилээ һэмди. Революциин туйлалтые, Соведүүдэй залуу республикые—хүдэлмэришэн, таряашанай дэлхэй дээрэхи түрүүшын гүрэниие—аршалан хамгаалхын тула буу зэбсэг хэрэгтэй байгаа. Тэрэ буу зэбсэгые хүнүүдэй хэрэглэжэ шадахын тула арми байгуулха ёһотой болоо. Тиимэ армиие Совет Россин революционно арад байгуулаа һэн.

Мүнөө империалистнууд ехэл һүрхэйтэнэ. Теэд имагтал үгэ хүүр дээрээ тиигэжэ тэдэ өөдэрхэнэ, харин үнэн бодото дээрээ болоходоо улам урган бэхижэжэ байгаа социализмын хүсэнүүдһээ айна. Айжа шэшэржэл байг, бидэндэл һайн гээшэ.

Социализм, коммунизмын илахын тулада дэлхэйн дайн хэрэгтэй аал? Дайн сэрэг хэхээ һуужа байжа ядадаг хүнүүд, социализмын илахын тулада дэлхэйн дайн хэрэгтэй янзатайгаар тоолодог хүнүүд болбол иимэ харза бодолые зүрхэтэй байһанһаа баримтална бэшэ, харин хүдэлмэришэн ангиин хүсэ шадалда, социализмын хүсэ шадалда этигэдэггүй байһан дээрэһээ тиигэнэ гээшэ. Арад зоной засагтай оронууд амгалан ёһоор зэргэ оршолгын эрхэ байдалда капитализмые экономическа, научна болон культурна талаараа илажа шадаха, социалис оронуудай экономическа хүсэ шадалда, тэдэнэй зэбсэгтэ хүсэнүүдтэ түшэглэн, империалистнуудые айлгажа байха, дэлхэйн дай үүдхэхэ арга империалистнуудта олгохогүй гэжэ юм, тиимэ хүнүүд этигэнэгүй гээшэ ха.

Империализмын онсо тусгаар шанартай байһан дээрэһээ эб найрамдал хангахын аргагүй гэжэ эдэ нүхэд тоолоно. Империализмын арьяатан шунахай удха шэнжэнь хубилаагүй, хубилхашьегүй гэдэгынь тон зүб. Бидэ баһал тиигэжэ хэлэдэгбди, тиихэдээ зүб хэлэнэбди. Теэд, империалис оронуудай политикые хүнүүд лэ тодорхойлон бэелүүлнэ ха юм, нүхэдүүд. Тиин тэдэ хүнүүд баһал тархи толгойтой гээшэ ха юм. Теэд тэдэнэй толгойдо ямар шэглэлтэй бодолнуудай ородог байһаниинь ондоо асуудал ааб даа. Бидэ, коммунистнууд, нэгэ шэглэлтэйгээр бододогбди, харин империалистнууд тад ондоо шэглэлтэйгээр бододог гээшэ. Зүгөөр империалистнуудшье үнэн бодото байдалые, дэлхэйн хүсэнүүдэй хубилалтые, эб найрамдалай болон социализмын түлөө тэмсэдэг хүсэнүүдэй ехэ болоһые хараадаа абаха баатай болоно ха юм. Харин ямаршье юумэ хэжэ болохо галзуунууд лэ эндэ хараада абтанагүй.

Зарим нүхэдэй һанаашаар ябаха болоо һаа, империалистнуудтай ямаршье хэлсээ юрэдөө хэхэгүй болонобди. Хэрбээ бүхы хүнүүдэй коммунис ёһоор һанадаг бододог, юумэ хэдэг байгаа һаа, эбсэшэгүй зүришэлдөөтэ ангинуудшье байхагүй һэн, коммунизм хаа хаанагүй илаад байха һэн ааб даа. Теэд мүнөө дээрээ социалис ба капиталис хоёр системэнүүд оршоно, системэ бүхэниинь өөрынгөө политикатай, өөрынгөө шэглэлтэй байна, тиин хоёр системын оршожо байһан баримтые хараадаа абангүй байха аргагүйбди. Эдэ хоёр системэнүүдэй хоорондо тулалдаан, үхэлэй шанга тулалдаан боложо байна. Теэд бидэ, коммунистнууд, энэ тэмсэл соогуур бага гээлтэ хоролтотойгоор ябажа илахаяа хүсэнэбди. Тиин бидэнэй илаха байһанда ямаршье һэжэг байхагүйл! Тиимэһээ бидэ дэлхэйн термоядерна дайе хэнгүйгөөр илалта туйлахаяа, коммунизмын илалта туйлахаяа оролдонобди.

Яахадаа ородууд, украинецууд, узбегүүд болон Советскэ Союзай бусад арадууд,—бултыень тоолохогүйб, юундэб гэхэдэ манай орон дотор зуу гаран үндэһэ яһатан бии юм,—яахадаа венгрнүүд болон социалис бусад оронуудай арадууд социализмын түлөө байдаг бэ, харин жэшээнь, Англида, США-да яахадаа социализм, коммунизмын үзэл суртал үшөө илаагүй байна гээшэб гэһэн асуудал гаража болохо. Энээндэ иигэжэ харюусамаар: саг сагтаа, сахилза хүхэдөө гэдэг бшуу, нүхэд. Сагайнгаа ерэхэдэ Англииншье, Франциншье, США-гайшье болон бусад капиталис гүрэнүүдэйшье хүдэлмэришэн анги, ажалшад социализмын түлөө эрид шанга тэмсэлдэ бодохо юм гэжэ бидэнэр гүн ехээр найданабди. Бидэ энээн тухай сэхэ хэлэдэгбди,—США-да ошоод байхадаашье би тиигэжэ мэдүүлээ һэм. Юундэб гэбэл, ерээдүйе бүхы дэлхэйн хүдэлмэришэн анги туйлаха, ерээдүйе коммунизм туйлаха гэжэ бидэ мэдэнэбди!

Зүгөөр тиимэ сагай түргэнөөр ерэхын тулада бидэнэр ажаллаха ёһотойбди, бидэ социалис системын булюу һайн байһые бодото хэрэг дээрээ харуулха ёһотойбди.

Бүри һаяхан Советскэ Союзай түлөөлэгшэд капиталис гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдтэй хөөрэлдэхэдөө, манай орон экономическа мүрысөө хэжэ США-е заатагүй илаха гэжэ тэдэндэ хэлээ һэн. Тиихэдэнь капиталистнууд толгойгоо маажаһан байгаа: миил хооһон үгэ хэлэнэ, энээндэнь этигэжэ болохогүй гэжэ капиталистнууд бодоһон байгаа ха. Харин мүнөө капиталистнууд ондоо юумэ хэлэдэг болоод байна: «Маниие хүсэжэ ябаһан Советскэ Союзай амисхалые бэеэрээ мэдэржэ байнабди» гэлсэнэ. Эдэ үгэнүүдынь түрүүшынхиһээ ехэхэн илгаатай гээшэ ааб даа.

Капитализмһаа социализм үлэмжэ дээрэ гэжэ бидэнэй хэлэхэдэ, энээниие зариман хүсэд һайнаар ойлгодоггүй, зарим хүнүүд ажабайдалые али зэргэ эд бараатай, эдеэ хоолтой байхаараа сэгнэдэг, юрэ хэлэхэдэ ажабайдалые хотынгоо хэмжүүрээр сэгнэдэг. Ажабайдалые иимээр сэгнэжэ болохогүй бшуу даа. Теэд хүн зондо бодото ямар һайн юумэнүүдые үгэнэб гэжэ хараада абаха ёһотойбди. Бидэ капиталистнуудта иигэжэ хэлэнэбди: танайда ажалгүйшүүл бии, харин манайда ажалгүйшүүл байхагүй. Тиихэдэмнай капиталистнууд: манай ажалгүй хүн танай ажалшанһаа ехые абадаг байха гэжэ харюусадаг. Экономическа талаараа гээгдэнхэй, дайн сэрэгээр һандаргагданхай оронуудта һаяхан лэ социализм байгуулжа эхилээд байхадамнай үнэхөөрөөшье тиимэ байгаал даа.

Энэ ушарһаа капиталис оронуудые экономическа талаараа, бүхы хүнүүдэй ажабайдал һайжаруулха талаараа ахижа гарахын тулада экономикоёо хүгжөөхэ ёһотойбди. Энээниие хайшан гэжэ туйлахаб? Дайн сэрэг хэжэ гү? Үгы даа! Дайн сэрэг имагтал хохидол, һандарал дахин асарха байна. Экономикоёо хүгжөөхэ хэрэг хайшан гэжэ туйлахаб гэбэл, имагтал ажал хүдэлмэри хэжэ, социалис байгуулалтын тон булюу һайн зүйлнүүдые хэрэглэжэ туйлахабди. Тэдэ булюу һайн зүйлнүүд социализм, коммунизм байгуулгын замаар урагшаа дабшаха хэрэгыемнай хангаха байна. Имагтал социализмын энэ ехэ булюу һайн зүйлнүүдые шадажа хэрэглэхэ зэргэтэйбди, нүхэдүүд!

Экономическа талаараашье капитализмын эгээн хүгжэнги оронуудые социалис оронуудай ахижа гараха саг ойртоо. Капитализмын оронуудай хүнүүдтэ орходоо совет хүн улам бүри ехэ материальна зүйлнүүдые абадаг болохо байна. Оюун бодолой болон соёл болбосоролой шухала зүйлнүүд тухайда хэлээдшье яалайб. Энэ талаараа совет хүнүүд капитализмын бүхы оронуудые мүнөөшье буляад байна.

Сэрэгэй талаар мүнөө бидэнэр империалистнуудые ахижа гаранхайбди. Хэрбээ манда дайсадай добтолоо һаа, дэлхэйн шэнэ дай үүсхээ һаа, дайнай гал дүлэн соо өөһэдөөл шатахабди гэжэ дайсаднай мэдэжэ байна.

Экономическа хүгжэлтынгөө дабшасын талаар капиталис системэһээ булюу һайн байһанаа социалис системэ харуулаа. Тиин шанарай талаар үндэһэн хубилалта бии болохо, хүн бүхэндэ хүртэсын талаар продукци ехээр абажа, капиталис гүрэнүүдые булиха ёһотойбди. Тиигээл һаамнай ажабайдалые имагтал хотоороо сэгнэдэг хүншье иигэжэ хэлэхэ байха: коммунизм—һайн байгуулалта байна, коммунизм намдашье таараха байна, коммунизм байгуулжа байһан хүнэйшье стол дээрэ миниихиһээ ехэ юумэн бии байна гэжэ хэлэхэ байха.

Социализмын оронуудта хүн зоной байдалай саг үргэлжэ һайжаржа байһаниинь социализмын туйлаһан илалтануудые харуулна бэшэ аал, нүхэдүүд? Ямар нэгэн хүн энээниие буруушааха аал?

Ажахын асуудалнуудта ехэ анхарал табинат, энэтнай Ленинэй буруушааһан «экономизм» гээшэ гэхэ мэтээр зарим нүхэд манай партиие зэмэлнэ. Теэд энэнь Ленинэй һургаалые хазагайруулһан яоадал болоно. Ондо ондоо үе сагта экономическа асуудалнуудта манай парти ондо ондоогоор хандадаг байгаа. Капитализмһаа имагтал экономическа буултануудые туйлан абахын түлөө оролдогшодой урдаһаа эсэргүүсэн, хүдэлмэришэн ангиие засаг түрэ буляан абалгада бэлэдхэнгүй, энэ ангиин политическэ тэмсэлые буруушаан, имагтал материальна байдал һайжаруулхын түлөө тэмсэгшэдэй урдаһаа эсэргүүсэн, Ленин, большевигүүд Октябриин хубисхалай болохоһоо бүри холо урид тэмсэгшэ һэн. Хүдэлмэришэн, таряашанай, бүхы ажалшадай политическэ эрхэ сүлөөгэй түлөө ба экономическа байдал һайжаруулхын түлөө тэмсэлээ тааралдуулан суг хамта ябуулхые манай парти тэрэ үедэ уряалдаг байгаа.

Хүдэлмэришэн ангиин засаг түрэеэ гартаа абаһан хойно парти, правительствын ажал ябуулгада ажахын байгуулалтын асуудалнууд шиидхэхы ехэ удха шанартай болодог, ажахынгаа амжалтануудаар бидэ дэлхэйн революцида гол шухала нүлөөгөө үзүүлнэбди гэжэ В. И. Ленин һургадаг һэн. Хүдэлмэришэн анги, ажалшан арад засаг түрэеэ гартаа абаад, үйлэдбэриие шадамараар эмхидхэнэ, революционно туйлалтануудаа аршалан хамгаална. «Минии милици намайе хамгаална!» гэжэ манай гайхамшагта поэт Маяковский зүбөөр хэлэһэн байгаа. Харин манайда социализмын туйлалтануудые гансал милици хамгаална бэшэ ха юм.

Амгалан ёһоор экономическа мүрысөө хэхэдээ, капитализмын системые социализмын системын илаха байһанда бидэ этигэнэбди гэжэ дабтан хэлэнэм. Хүдэлмэришэн ангиин хүсэ шадалда, арга боломжодо, социалис системын хүсэ шадалда этигэхэгүй гээшэ һүүлэй һүүлдэ гээгдэжэ ябаха, империализмын үзэл суртал номногшодтол һайн юумэ хэхэ гэһэн удхатай юм. Империализмын үзэл суртал номногшод капиталис байгуулалта булюу һайн юм, юундэб гэбэл, урмашуулгын зүйлнүүдтэй юм гэжэ баталхаяа оролдодог бшуу. Урмашуулгын зүйл гээшэнь хара аминайнгаал хэрэгтэ ажалладаг, баяжахал гэжэ шунахайрдаг ябадал болоно.

Имагтал капитализмын үедэ, үлэсхэлэн хооһон, ажалгүй байдалай аюул доро, дарлалта мүлжэлгын аюул доро байжа, үйлэдбэриин үлэмжэ ехэ хэмжээе туйлаха гэдэгтэй коммунистнууд, хүдэлмэришэд, ажалшад зүбшөөрхэ аал! Үгы даа, тиигэжэ хэлэхэ гээшэ хүдэлмэришэн ангиие хардаһан ябадал мүн! Үнэн бодото эрхэ сүлөөгэй мандадаг социализмын лэ үедэ экономико, эрдэм наука, соёл культура үзэгдөөгүй ехээр хүгжэдэг байха юм.

Энээнэй эли тодо гэршэнь Советскэ Союзай, Венгриин Арадай Республикын болон социализмын бусад оронуудай арадуудай амжалтанууд болоно. Хараад үзыт, Венгри экономическа хүгжэлтэдөө ямар ехэ амжалта туйлаа гээшэб. Дайнай урда тээхи хэмжээнтэй сасуулхада Венгриин промышленна үйлэдбэри таба дахин ехэ болонхой. Энэнь хүдэлмэришэн ангиин, ажалша таряашанай засаг түрэеэ гартаа абаад, социализм байгуулжа байгаа бүхы арадай туйлаһан амжалтые гайхамшаг тодоор гэршэлнэ бэшэ аал. Бидэнэй илаха байһандамнай ямаршье һэжэг байхагүйл, нүхэдүүд!

Венгриин хүдөө нютагуудта социалис революци бүрин илаа. Хэнэйшье мэдэһээр, үмсын таряашадые хамтынгаа ажалай замда оруулха гээшэ социалис байгуулгын эгээн бэрхэтэй асуудалнуудай нэгэниинь мүн. Энэ болбол Венгридэшье сүм хабаатай юм. Угайдхадаа тэндэхи түрүүшын хүтэлбэрилэгшэд һайн дуранай ёһо баримталха ленинскэ гуримда зүришэн, хүдөө нютагуудые идхалга ойлгуулгын аргаар бэшэ, харин бүдүүлигээр захирха зандарха аргаар хамтын ажалда оруулхаяа һэдээ бэлэй.

Шэнэ хүтэлбэрилэгшэд бологшо Венгриин Хүдэлмэришэнэй социалис партиин Центральна Комитет энэ асуудалые тон ондоогоор шиидхэһэн байна. Венгриин коммунистнууд таряашанай һанал бодолдо таарама ондоо зам—тэсэбэритэйгээр идхан ойлгуулгын зам олоһон байха юм. Тиин Венгриин таряашад ажахыгаа хамтаараа эрхилэлгын булюу һайн байһаниие олон тоото һайн һайхан жэшээнүүд дээрэһээ хаража ойлгоод, кооперациин замда батаар оронхой. Венгридэ хүдөө ажахын үйлэдбэриин хэлбэришэгүйгөөр хүгжэжэ байһан баримта хадаа энэ орёо зорилгын амжалтатайгаар бэелүүлэгдэһэнэй эли тодо гэршэнь мүн.

Партиин эмхидхэлэй болон хүмүүжүүлгын - политическэ угаа ехэ хүдэлмэри Венгриин арад түмэнэй бата нэгэдэлые харуулаа. Венгриин хүдэлмэришэд, таряашад, интеллигенци өөрынгөө партиие тойрон улам нягтаар жагсана.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн үгэ

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

социализм байгуулгада тон эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Эдэ жэлнүүдтэ Венгриин Арадай Республикын нэрэ хүндэнь бусад гүрэнүүдэй дунда ехэ болоо, дэлхэйн шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ тэрэнэй үзүүлдэг нүлөөн, гадаадын политическэ позицань бата болон 1960 ондо Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин Генеральна Ассамблейн сессидэ нүхэр Кадартай хамта Нью-Йорк ошоһоноо һананам. Венгриин асуудал гэдэгые хорото зорилгоор зорюута дэбэргэдэг хүнүүдтэ нүхэр Кадар ООН-ой ендэр дээрэһээ баруун гүрэнэй түлөөлэгшэдэй үмэнэ венгр арадай үмэнэһөө зохихо харюу үгөө һэн. Венгр арадые амяарлаха, уласхоорондын хэрэгүүдые шиидхэлсэхэ голостой байха тэрэнэй эрхые хаһаха гэһэн империалистнуудай һэдэлгэ бүри мүһэн буруу һүрэһэн юм.

Хото, хүдөөдэ үйлэдбэриин ёһо социалис харилсаануудай эсэслэн илаһан, экономико болон соёл культурын хүгжэлтэдэ ехэ амжалта түйлаһан дээрэһээ үнгэрэгшэ жэлэй ноябрьда болоһон Венгриин социалис хүдэлмэришэнэй партиин VIII съезд нигэжэ баяртайгаар мэдүүлээ һэн: Венгридэ социализмын үндэһэ һуурини байгуулагдаад, түүхын шэнэ шата—социалис общество байгуулгые бүрин дүүргэхэ шата, эхилбэ. Энэмнай, нүхэд, венгр арадай гайхамшагта илалта мүн. Энэ илалтань совет хүнүүдые, шэнэ социалис Венгриин бүхы ханинарые баясуулна.

Дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй ашa туһын хараа бодол дээрэһээ абажа үзэхэдэ, венгр арадай энэ илалтань хүн түрэлтэнэй хүгжэлтын, зол жаргалай түлөө, дэлхэйн бүхы бүмбэрсэг дээрэ социализм, коммунизмын илан мандахын түлөө тэмсэлдэ түс арадай оруулһан интернациональна гайхамшаг ехэ хубитань болоно.

Нүхэдүүд, Советскэ Союзай бүхы ажалшадай үмэнэһөө манай венгр айлшадые, Венгриин ажалша бүхы арад зониие энэ гайхамшаг илалта түйлаһантайнь дашарамдуулан амаршалхыемни зүбшөөгыт.

Нүхэдүүд! Совет болон венгр арадууд, манай партинууд аха дүү, хани ёһоной холбоо барисаатай юм. Манай арадууд нэгэн нниитэ нангин үзэл бодолнуудтай, нэгэ замтай, коммунис общество байгуулха нэгэ үг зорилготой юм.

Манай оронуудай ажалша хүнүүд үни заяанһаа хойшо хани барисаанай холбоотой юм.

Дэлхэйн нэгэдэхи дайнай һүүлшын жэлнүүд мүнөө һанаандамни ороно. Би тиихэдэ Донбасста хүдэлмэрилжэ байгааб. Тэрэ үедэ Донбассай шахтануудта венгр хүдэлмэришэд сэрэгэй плендэ абталан хүнүүд ажалладаг һэн. Тэдэнэр сэрэгэй пленэйхин байбашье, хүдэлмэришэд тэдэндэ шовинис, националис үзэлтэйгөөр хандадаггүй һэн гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Росси, Германиин, Венгриин болон бусад оронуудай арадуудай хоорондо яһа хаяха гэжэ хархис номнолшодой хэды ехээр оролдобошье, хүдэлмэришэн хүнэй ангиин мэдэрэл булигша һэн.

Юунэй түлөө, хэнэй ашa туһада империалис дайн хэгдэнэб гэжэ хүдэлмэришэд ойлгодог байгаа. Фронт дээрэ дайлалдагша гүрэнүүдэй солдадуудай буугаа хаяад эбтээ ородог ябадал хүдэлмэришэдэй тиигэжэ ойлгодогые эли тодоор харуулагша һэн. Шахтёрой ажалай хүшэр хүндые шахтада байхадаа адляар мэдэрдэг венгр, ород, украин ялатанай аха дүү ёһоной мэдэрэлынь нүхэдэй ёһоор бэе бэедээ хандаха ябадалые харуулагша һэн. Донбассһаа бусахадаа нэгэ венгр нүхэрэй бидэнтэй хахасаха зуураа, нигэжэ хэлэһынь һананаб:

—Бэе бэедээ аха дүү мэтээр бидэнэй ябалсажа байха тиимэ саг ерэхэл байха. Гоё һайхан манай Венгриие таанар хараха байхат, манай сливэ жэмэсые эдижэ, амсажа үзэхэл байхат.

Тиихэдэ Венгриин сливэ жэмэс тэрэнэй түрэл нютагые һануулдаг байгаа гээшэ ха.

Манай оронуудай арадуудай хани барисаан тухай тэрэ венгр нүхэрэй бодолог һанал бодолынь, олон түмэн хүдэлмэришэн, таряашанай хүсэдэг һанал бодолынь гайхамшаг һайнаар бэелүүлэгдээ гэжэ мүнөө бидэ хэлэхэ байнабди. Манай арадууд социализм, коммунизм байгуулгын нэгэн ниитэ харгыгаар дабшажа ябана. Бидэ үнэхөөрөө бэе бэедээ аха дүү мэтээр айлшалжа ерэнэбди. Энэ агууехэ аха дүүгэй хани барисаан социалис оронуудай арадуудта гайхамшаг һайхан юумэнүүдые бэелүүлхэдэнь туһалнал!

Арадуудай хани барисаан угаа гүн ехэ удхатай бодото ойлгомжо мүн гэжэ марксистнууд-ленинецүүд тоолоно. Энэ хани барисаанай уг изагууринь совет, венгр арадуудай алдарта революционно заншал болоно.

Венгриин Арадай Республикын партийно-правительственна делегациие аха дүү ёһоор, үнэн зүрхэнһөө амаршалха зуураа, бидэ иимэ юумэ һанажа ябанабди: марксистско-ленинскэ һургаалай илан мандахын түлөө, социализм, комунизмын илан мандахын түлөө хамтымнай тэмсэлэй һургаал абамаар түүхэ манай оронуудай арадуудые, Советскэ Союзай болон Венгриин коммунистнуудые нэгэдүүлнэ. Октябриин социалис Ехэ хубисхалай илаһанай һүүлээр, удангүй—1919 оной мартда Венгриин хүдэлмэришэд коммунистнуудайнгаа ударидалгаар Совет засагые соносхоо һэн, тэрэ түүхэтэ баримтые совет хүнүүд һанажа ябадаг юм. Граждан дайнай, гадаадын зэбсэгтэ добтолгын жэлнүүдтэ Совет засагаа аршалан хамгаалхадань манай ороной хүдэлмэришэн ангида туһалһан Венгриин һайн дуратанай баатаршалгые совет хүнүүд нангинаар һанажа ябадаг юм.

Владимир Ильич Ленин Венгриин революционно хүдэлмэришэдые болон коммунистнуудые оло дахин халуунаар амаршалдаг һэн. Коммунистнуудай хүтэлбэреэр Венгриин хүдэлмэришэдэй хэдэг тэмсэлэй уласхоорондын угаа ехэ удха шанартай байһые Ленин тэмдэглэн заагша һэн. Нэгэтэ 1919 оной апрельдэ үгэ хэлэхэдээ, Владимир Ильич нигэжэ хэлээ һэн:

«...Совет хүдэлөөн бүхы оронуудта ургажа байна. Тиин Венгриин революци иимэ юумэ харуулаа: бидэ гансал өөрынгөө түлөө тэмсэнэ бэшэбди, харин бүхы дэлхэй дээрэ Совет засагай тогтохын түлөө тэмсэнэбди, имаґтал үлэсхэлэн нүхэдэй түлөө эндэ улаан сэрэгшэдэй шуһан адхарна бэшэ, харин бүхы дэлхэй дээрэ совет засагай илахын түлөө адхарна гэжэ бидэ хэлэнэбди. Энэ хадаа гансал уридшалан мэдэлгэ, минии найдуулга бэшэ, харин эгээл ёһотой, үнэн бодото зүйл мүн гэжэ Венгриин жэшээ харуулаа».

Венгриин революци тухай Ленинэй һанал бодолнуудые дурдан һануулха хүсэлтэй байнаб. Венгридэ тон онсо өөрэ янзаар революци болобо гэжэ Ленин хэлээ һэн. Венгриин буржуазна правительство өөрөө шэрээһээ буугаа, Венгриин эрхим коммунистнуудай нэгэн, венгр нүхэр Бела Кун гэгшын һууһан түрмэдэ ошожо орохо байна гэжэ Венгриин үгэсэгшэд—меньшевигүүд ба эсернүүд ойлгоһон байгаа. Тэдэ үгэсэгшэд Бела Кун гэгшэдэ ерээд: «Та засаг түрэеэ абаха болоо гээшэт!» гэжэ хэлэһэн байгаа. Тиигээд шэнэ правительство бии болгогдоо һэн. Владимир Ильич нигэжэ тэмдэглэһэн байна: «Нүхэр Бела Кун болбол Россидахи большевизмын бодото замаар сүм ябажа гараһан манай нүхэр, коммунист юм. Тэрээнтэй радиогоор хөөрэлдэхэдэмни нигэжэ хэлээ һэн: «Правительствада минии тала баримталагшад олонхинь бэшэ юм, зүгөөр би илахаб, юундэб гэхэдэ, олонниитэ зон минии талада, тиин Соведүүдэй съезд зарлагдахаяа байна». Энэ болбол бүхэдэлхэйн-түүхэтэ эрид хубилалта мүн».

Венгридэхи революциин түлөө, совет засагай түлөө Венгриин хүдэлмэришэд болон коммунистнуудай революционно тэмсэлэй удха шанарые Ленин нигэжэ сэгнэһэн байгаа. Россидахи манай тэмсэлдэ орходоо Венгридэхи тэмсэл ондоо замаар ябаһан байгаа гэжэ Ленин Венгриин хүдэлмэришэн ангиин, Венгриин коммунистнуудай тэмсэлэй жэшээ дээрэһээ заагаа һэн. Ленин Венгридэ зэбсэгтэ восстанигүйгөөр совет засагай соносхогдоһоние ехэ удха шанартай гэжэ тоолоһон байха юм. Энэ хадаа хуули засагай хүдэлмэришэн ангиин гарта амгалан замаар ороһоной жэшээ мүн болоо. Хүнүүд дүй дүршэлһөө һургаал абадаг гэжэ Ленин хэлээ һэн. Совет засагай үнэн зүб байһание үгөөр харуулжа болохогүй гэжэ Ленин тэмдэглээ һэн. Гансахан Росси жэшээ бүхы дэлхэйн хүдэлмэришэдтэ ойлгосотой бэшэ байгаа. Тэдэнэр Россида Совет бии гэжэ мэдэдэг байба. Тэдэнэр бултадаа соведэй түлөө байгаа. Зүгөөр тэдэниие шуһата тэмсэлэй аюул айлгадаг байба. Пролетарска ниитэдэ, Европын пролетариадта болон ажалша таряашадта Венгриин жэшээ шиидхэхы удха шанартай гэжэ Владимир Ильич зааһан юм.

Үгээ хэлэжэ дүүргэхэдээ Владимир Ильич өөрынгөө бодолые иимэ үгэнүүдээр хэлээ һэн:

«Үтэлһэн хүнүүдэй нигэжэ хэлэдэг жэшээе бидэнэр һананабди: «Үхибүүднай томо болоо, хүл дээрээ гараа, нигээд үхэхэдэмнай болохо» Битэнэр үхэхэ дурагүйбди, бидэнэр илалта тээшэ дабшанабди, зүгөөр бидэнэр совет засагай илаһан Венгри шэнги үхибүүдые харахадаа бидэнэр өөрынгөө хэрэгые гансахал ородой бэшэ, мүн уласхооронын хэмжээн дээрэ хээбди, хүсэд илалта түйлахын тулада, ородой, Венгриин Советскэ Республикануудта нэмэлтэ болохын тулада бидэнэр бултадаа айхабтар бэрхэшээлнүүдые барижа гарахабди—бидэнэр уласхоорондын Совет Республикын нэмэхые харахабди», — гэжэ Ленин заагаа һэн.

1919 ондо Венгриин хүдэлмэришэд болон коммунистнууд өөрынгөө революциин түйлалтануудые аршалан хамгаалжа, совет засагые барижа шадаагүй бэлэй. Уласхоорондын контрреволюци Венгридэхи совет засагые дараа, тэрэниие хүдэлмэришэдэй шуһан соо булаа. Граждан дайнай болон гадаадын добтолгын галта сахариг соо байһан залуу совет Росси тэрэ үедэ контрреволюциин түрилтые сухарюулан сохиходонь венгр аха дүүнэртээ туһалжа шадаагүй. Зүгөөр уласхоорондын империализм социализмда венгр хүдэлмэришэдэй этигэлые болюулжа шадаагүй, венгр коммунистнуудай хатуу зүрхые болон эрэлхэг зоригые эбдэжэ шадаагүй.

Фашис хархисай хүшэр хүндэ жэлнүүд соогуур ябажа гараад, Венгриин коммунистнууд, тэрэнэй хүдэлмэришэн анги дэлхэйн хоёрдохи дайнай хойто тээ агууехэ илалта түйлаа. Гитлерэй булимтарагшадһаа Венгриин сүлөөлэгдэхэдэнь, Венгриин арадай үмэнэ эрхэ сүлөөгэй, бэеэ даанхай байдалай, социализмын зам нээгдэһэн байха юм.

Коммунистнуудай хүтэлбэри доро Венгриин хүдэлмэришэн анги, ажалша арад социализм байгуулха зам дээрэ гараа, Венгриин Арадай Республика социалис оронуудай аха дүү бүлэдэ оролсоо. 1956 ондо арадай засагые унагааха, капиталис гуримые һэргээн бодхоохо, Венгриин революциие шуһата хэһээлтээр дараха ябадал табтаха гэһэн дотоодын контрреволюциин болон уласхоорондын империализмын һэдэлгэ буруу һүрөө. Венгриин арад Советскэ Союзай болон бусад социалис оронуудай аха дүү арадуудай туһаламжаар революциин хэрэгые аршалан хамгаалаад, мүнөө амжалтатайгаар социализм байгуулжа байна.

Венгриие, арадай засагай илаһан бусад оронуудые харахадаа, бидэнэр гансахан ородой бэшэ, мүн уласхоорондын хэмжээн дээрэ өөрынгөө хэрэг бүтээнхэйбди гэжэ хэлэнэбди гэһэн Ленинэй зориг бадаруулма үгэнүүдые үнөө дахин дабтаха дуран хүрэнэ. Мүнөө үедэ Советскэ Союз Венгриин Арадай Республика хоёрой хоорондо эгээн үргэн ехэ политическэ, экономическа болон культурна холбоонууд батаар байгуулагданхай, сая үргэлжэ хүгжэнэ.

Политическэ талаар манай партинууд болон правительствануудай хоорондо социализмын дэлхэйн журамые бэхижүүлхын түлөө, дэлхэйн коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн доторхи нэгэдэлые бэхижүүлхын түлөө тэмсэлэй бүхы асуудалнуудаар, ниитымнай дайсан болохо уласхоорондын империализмда эсэргүү, эб найрамдалай түлөө, коммунизмын һайн һайхан хэрэгэй илан мандахын түлөө тэмсэл дотор үзэл бодолнай хүсэд таарилданхай. Эдэ бүхы хадаа манай партинууд болон правительствануудай ажал ябуулгын бата нэгэдэлые тодорхойлно, тэдэнэй хүсэ болон нүлөөе арьбадхана.

Венгриин партийно-правительствын делегациин манайда байха үедэнь уласхоорондын байдалай болон манай оронуудай хоорондохи харилсаануудай шухалын шухала асуудалнуудаар һаналаа үргэнөөр андалдан хөөрэлдөө. Мүн энэ үедэ зүбшэн хэлсэгдэһэн бүхы асуудалнуудаар бидэнэрэй үзэл бодолой болон һаналай хүсэд бата нэгэдэлтэй байһание тэмдэглэхэдэ баясхалан хүрэмөөр байна.

Венгр болон совет арадуудай хоорондохи эбтэ хани харилсаануудые бэхижүүлхын түлөө манай парти болон Венгриин хүдэлмэришэнэй социалис парти сэхээр, ашa үрэтэйгөөр хүдэлмэрилнэ. Венгр болон совет арадуудай аха дүүгэй хани барисаан хадаа манай партинуудай түүхэтэ ашa габьяа гэжэ бидэнэр мүнөөдэр хүсэд үндэһэтэйгөөр хэлэжэ шадаха байнабди. Манай коммунис аха дүү барисаанай бэхижэхын, хүгжэхын тулада Советскэ Союзай коммунистнууд, бүхы совет хүнүүд саашадаашье бүхы хүсэл оролдолгоёо гаргаха байха.

Советскэ Союз Венгриин Арадай Республика хоёрой хоорондохи экономическа хани харилсаан үргэн далайсатай, гүнзэгы ехэ болонхой. Совет-венгр экономическа хани харилсаанай хүгжэлтын хэмжээнүүд болон тэрэнэй удха шанар тухай ямаршье үгэһөө үлүүгээр гэршэлһэн хэдэн жэшээнүүд иимэ байна.

Һүүлэй 15 жэл соо Советскэ Союз Венгри хоёрой хоорондохи гадаадын худалдаа наймаанай эрьесэ 20 үлүүтэй дахин ургаа! Хэрбээ дайнай урда тээхи 1938 ондо Венгриин гадаадын худалдаа наймаанай эрьесэ дотор СССР-эй хуби минил процентын арбанай нэгэ хуби байгаа һаа, мүнөө Венгриин нилээд ургаһан эд бараанай эрьесын гурбанай нэгэһээ үлүүнь манай ороной хубида хүртэнэ. Венгритэй наймаа хэхэ гээшэ Советскэ Союздашье бага бэшэ удха шанартай. Манай гадаадын худалдаа наймаанай эрьесын 6 процент тухайнь Венгриин хубида хүртэнэ. Энэ хадаа сэхэн тоо гээшэ.

Социалис оронуудай хоорондо, тэрэ тоодо Венгри Советскэ Союз хоёрой хоорондо экономическа хани харилсаа амжалтатайгаар хүгжөөлгын толотомо жэшээ хадаа гүрэнүүд хоорондын «Дружба» гэжэ нефтепровод болон «Мир» гэжэ нэгэдэмэл энергосистемэ байгуулга мүн болоно. Электроэнерги андалдан абалсахада орон бүхэндэ хэдэн арбаад миллион түхэригэй алмалта болохо.

Алюминиин промышленность хамтадаа хүгжөөхэ тухай удаан болзортой хэлсээн манай оронуудай хоорондо үнгэрэгшэ жэлэй ноябрьда Москвада баталагдаа. Тэрэнэй тон ехэ удха шанартай, бэе бэедээ ашагтай туһатай байһаниинь элитэ. Энэ хадаа Венгриин бокситнуудай ехэ баялигые болон Волжско гидростанцинуудай хямда электроэнергиие һайнаар ашаглаха арга олгоно.

Манай оронуудай хоорондо научно-техническэ хани харилсаан, дүй дүршэлөө андалдан абалсаха ябадал амжалтатайгаар хүгжэнэ. Хүдөө ажахын үйлэдбэриин талаар хани харилсаанай һайн үрэ дүнгүүдые бидэнэр зүрхэеэ ханангяар тэмдэглэнэбди.

Мүнөө үеын эрхэ байдалда социалис оронуудай хоорондохи бүхы талын хани харилсаан, ажалай уласхоорондын социалис хубаарилга коммунизм тээшэ дабшажа ябаа оронууд болон арадуудай экономическа, политическэ болон культурна хүгжэлтын шухала хэрэглэмжэ дээрэһээ үндэһэлнэ гэжэ манай парти тоолоно. Хүсэд бэеэ даанхай байдалай, тэгшэ эрхын болон бэе бэедээ туһатай байлгын үндэһэ һуури дээрэ тогтоогдоһон энэ хани харилсаанай һайн һайхан гол ёһонууд арадуудай түсэбэй ёһоор, хурдан түргэн хүгжэхэ арга бии болгоно.

Гансаарааа социализм байгуулха гээшэ хэды хүшэр хүндэ байһыень совет арад мэдэнэ. Социалис революциин түшэг тулгууриие үгы хэхын тулада бүхы юумэ хэдэг байһан хорото дайсадаар хүреэлэгдэһэн бидэнэр 30 жэл шахуу социализм тээшэ зам гарган ябаабди. Мүнөө эрхэ байдал ондоо болонхой. Мүнөө хүн түрэлтэнэй гурбанай нэгэниинь социализмын, коммунизмын зам дээрэ гаранхай. Тиимэһээ социалис журамай хэмжээн дотор хани харилсаанай таатай зохид арга боломжонуудые, туһатай зүйлнүүдые социалис гүрэнүүдэй арадуудай ашаглаагүй һаань жэгтэй байха бэлэй.

Нүхэдүүд! Социалис байгуулалта дотор Венгриин ажалшадай түйлаһан амжалтанууд Венгриин хүдэлмэришэнэй социалис партиин, нүхэр Янош Кадар түүтэй тэрэнэй Центральна Комитедэй марксистско-ленинскэ политикын ашa үрэ мүн. Энэ хадаа нэгэ хүндэ һүгэдэн шүтэхэ үеын хорото хойшолонгуудые эрид шууд, эршэмтэйгээр зайсуулһанай ашa үрэ, партиин болон ороной ажабайдал дотор ленинскэ гуримые һэргээн бодхооһоной ашa үрэ мүн.

Советскэ Союзай Коммунис партиин XX съездын шиидхэбэринүүдэй, нэгэ хүндэ һүгэдэн шүтэлгын хойшолонгуудта эсэргүү тэмсэлэй Венгриин хүдэлмэришэнэй социалис партиин политика бэелүүлгэдэ дүүргэһэн үүргые Венгриин нүхэд нэгэтэ бэшэ зааһан байха юм. Энэнь ойлгосотойшье байна.

Венгри хадаа нэгэ хүндэ һүгэдэн шүтэхэ үедэ илангаяа ехээр зобоһон оронуудай тоодо оролсоно. Тэрэнэй хойшолонгуудые хэтэ мүнхэдөө үгы хэхын, партиин болон тэрэнэй ажабайдалда ленинскэ журам һэргээн бодхоохын тулада бага бэшэ бэрхэшээлнүүдые дабаха баатай болоо юм.

Манай партиин XX съезд тушаа һэжэг һанахые, уласхоорондын коммунис хүдэлөөн дотор тэрэнэй агууехэ удха шанарые арсахые һэдэдэг хүнүүд мүнөө бии байна. Тэдэнэр 1956 оной намар Венгридэ болоһон ршагта хэрэг үйлэ һамбаашалхаяашье һэдэнэ. Венгридэ болоһон контрреволюционно үймөөнэй түлөө харюусалгые империалистнуудта, социалис байгуулалтын дайсадта бэшэ, харин аха дүү партинуудта тохохын тулада, ямар нэгэн тусхай зорилго табиха хэрэгтэй байна бшуу.

Тэдэ үйлэ хэрэгүүдэй һургаалнуудай сэгнэлтэдэ дахяад бусалтагүй ха гээд һананаб. Энэ сэгнэлтэ Венгриин хүдэлмэришэнэй социалис партиин шиидхэбэринүүд дотор, тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй хэлэһэн үгэнүүд дотор хүсэд үгтэнхэй. Нэгэ хүндэ һүгэдэн шүтэлгын хойшолонгууд тэрэ үедэ Венгриин арад зоной зарим хубиин дунда дураа гуталгын ехэ болохо ябадалда туһалаа гэжэ тэмдэглэхые хүсэнэб. Энээниие нь контрреволюционно хүсэнүүд һамбаашалһан байха юм.

Сталинда һүгэдэн шүтэһэя тухай XX съездын шиидхэбэринүүд буруу байгаа гэжэ, нэгэ хүндэ һүгэдэн шүтэхэ ябадалые шүүмжэлхэ хэрэггүй байгаа гэжэ манай арадта, манай партида хандажа хэлээ һаа, парти Центральна Комитедтэ эсэргүү бодохо гэжэ зарим хүнүүд һанадаг.

Эдэ хүнүүд хэды гүнзэгы сэхээр эндүүрнэ гээшэб! Манай партиин Центральна Комитедтэ олон бэшэгүүд ороно. Мүнөө совет хүнүүд урданайхида орходоо һайн ажаһууна гэжэ хүдэлмэришэд, таряашад, интеллигенциин түлөөлэгшэнэр тэдэ бэшэгүүд соо бэшээд, нигэжэ нэмэнэ: хэрбээ Сталин арбан жэл урда тээ хүтэлбэриһөө һалажа ошоод, партиин мүнөө хэжэ байһан хүдэлмэриие урдань эхилхэ аргын бии байгаа һаа, совет арадай ажабайдал бүри һайн байха һэн.

Энэ хадаа зүб һанал бодол, арадай һанал бодол гээшэ.

XX съездын шиидхэбэринүүд алдуутай байгаа гэжэ манай арадые айлгаха һанаатай хүнүүд бии байна. Тэдэнэр нэгэ хүндэ һүгэдэн шүтэхэ үедэ байһан гуримуудые һэргээхэ һанаатай байдаг. Тэрэ үедэ олон ушарта хүн ажалдаа ошоходоо, гэртээ дахин ерэхэ гүб, һамгаяа хараха гүб, үхибүүдээ хараха гүб гэжэ мэдэдэггүй байгаа бшуу. Хүн оролог газартань ороходоо, тэдэнь хэншье зүб болодоггүй байгаа. Минии юун тухай хэлэһэниие таанар мэдэжэ байнат. Бидэнэр иимэ зоргоороо ашаглалгые хэтэ мүнхэдэнь үгы хээбди.

Зүгөөр би хадаа манай совет общество ажаһуухадань, ажаллахадань һаалта хэдэг хүнүүдһээ өөрыгөө халхалдаггүй байгаа, халхалхашьегүй гэжэ хэлэхые хүсэнэгүйб. Совет засагай зургаанууд тиимэ хүнүүдые арестовалдаг, тиимэ гэмтэйшүүлые арестовалхашье байха. Үнэхөөрөөл арестовалагдаха ёһотой хүнүүдые арестовалха байха.

В. И. Ленин бидэнэрые нигэжэ һургаа. Ленин гээшэ хэрээһэтэй, бурханай номтой хүн бэшэ, Ленин зэбсэгтэ тэмсэлые толгойлдог, революциин ангиин дайсадта эсэргүү зэбсэгтэ тэмсэлдэ уряалдаг байгаа. Бидэнэрэй засаг абаһанай һүүлээр Ленин контрреволюцида эсэргүү тэмсэхэ зургаануудые толгойлхыень Феликс Дзержинскиие табиһан байгаа. Энэ тон һайн һайхан ёһоной хүн контрреволюционернүүдые сэхээр һүрдүүлэн айлгадаг байгаа. Дзержинскиие мэдэхэ гү, али тэрэниие ажал ябуулгынь талаар мэдэхэ бүхы хүнүүд Москвадахи тэрэнэй памятнигай хажуугаар гарахадаа малгайгаа абангүйгөөр гү, али революциин энэ баатарай үмэнэ һанаандаа толгойгоо дохингүйгөөр гарадаггүй байха.

Коммунистнууд хэнииешье гомодхоохогүй гэдэг бэшэ юм. Үгы, тиигэбэл засаг түрые дайлан абахагүйш; хэрбээ дайлан абаашье һаа, барижа шадахагүйш. Пролетариин агууехэ уран зохёолшо Горький нигэжэ хэлээ һэн: «Хэрбээ дайсанай бэеэ тушаагаагүй һаань, тэрэниие үгы хэдэг юм».

Бидэнэр нэгэл иимэ дүрим мэдэхэбди: добтолго боложо байхадань, артиллери өөрынгөө ябаган сэрэгэй толгой дээгүүр буудадаг юм. Ябаган сэрэгтээ харгы гаргажа, дайсан тээшэ мэргэнээр буудадаг артиллерист, тиимэ артиллери һайн юм. Өөһэдынхид тээшээ буудадаг артиллеристнүүд оройдоошье хэрэггүй. Энээн тухай хэлэгдэнэ гээшэ. Сталин гээшэ гансахан дайсад тээшэ буудадаг бэшэ, мүн өөһэдынхид тээшээ, ханинар тээшээ, революциин суута хүнүүд тээшэ буудадаг байгаа. Эгээл энээнэй түлөө бидэнэр тэрэниие зэмэлнэбди, зоргоороо ашалһанайнь түлөө, эрхэ засагаа хэтэрүүлһэнэйнь түлөө зэмэлнэбди. Нэгэ хүндэ һүгэдэн шүтэхэ энэ хорото муухай хэрэгүүдые хэншье сагааруулхагүй.

Тиимэ дээрэһээ манай орон доторхи гуримые хубилгахые хүсэгшэдэй, Сталинай хэтэрүүлһэн юумэ хамгаалха гэгшэдэй хүсэл оролдолго дэмы хооһон хэрэг болоно. Ямар зорилготойгоор иимэ юумэ хэгдэжэ байһаниинь бидэнэртэ ойлгосотой, манай арад, манай парти нигэжэ харюусана: иимэ тугтайгаар манай парти худар, манай арад тээшэ зүдхөөгүй байһантнай дээрэ.

Нэгэ зарим хүнүүдэй дээшэнь үргэхэ һанаатай туг революционернүүдэй, коммунистнуудай, Советскэ Союзай үнэн сэхэ ажалшадай шуһаар будагданхай гэжэ совет хүн бүхэн, коммунист бүхэн мэдэнэ.

Бидэнэр хэтэрүүлһэнэй түлөө Сталиниие амиды бэшэшье һаань зэмэлнэбди. Зүгөөр энэ зэмэлэлгэ гүнзэгы ехэ удхатай. Сталин наһа бараа. Зүгөөр парти ажабайна, арад ажабайна, тэмсэнэ, ажаллана ха юм. Тиимэ болохолоороо партиие, арадые һэргылхын тулада, нэгэ хүндэ һүгэдэн шүтэхэ үедэ бии байһан арга методуудые гэмтэ зүйл гэжэ партиин зэмэлһэн ушарһаа, энэ арга методуудые хэнэйшье хэрэглэхэгүйн тулада энээниие зэмэлхэ хэрэгтэй.

Нэгэ хүндэ һүгэдэн шүтэхэ тухай, тэрэнэй хойшолонгуудые усадхаха тухай КПСС-эй XX съездын шиидхэбэриин хүсэниинь, удха шанарынь иимэ байна. Сталиниие табсан дээрэ бодхоожо табиха һанаатай хүн манай партиин, манай арадай һанаһан юумые хэхэ һанаатай бэшэ байна. Сталинай арга методые зохидшоодог байһан хүнүүд иимэ юумэ хэнэ гээшэ ха. Зүгөөр бидэнэр эдэ арга методууд хэрэггүй гэжэ тоолонобди. Партиие, тэрэнэй хүтэлбэриие хүндэлхэ ябадалые айлгаха, заһаха аргаар бэшэ, харин нигэжэ хүндэлхэ ябадалые, арадай дурые, тэрэнэй дэмжэлгые арадтай нягта холбоогоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй, арадтай хамта ажаллаха, тэмсэхэ хэрэгтэй. Энэ хадаа үнэн зүб, эгээн ехэ хүсэтэ арга зүйл мүн! Бидэнэр, коммунистнууд, хүдэлмэришэд, таряашад, ажалша интеллигенци засаг түрые ямаршье арга методээр барижа байхын түлөө дайлан абаа бэшэбди. Марксизм-ленинизмын шугамаар ябадаг, арадтай нягта холбоотой, хүнэй жаргалай түлөө, бүхы арадай зол жаргалай түлөө ажалладаг гансал тиимэ парти болон хүтэлбэри арадые урагшань, коммунизмын илалта тээшэ жолоодожо шадаха байна. Хэрбээ арад али нэгэ арга мето... гэжэ тоолоо һаань, ... ажал ябуулдаг хүн... суулжа, шэнэ хүн... жүүлхэ эрхэ арадта... рэгтэй. Большевисто... ратическа централ... байна. Арадай үмэн... дэг, арад ниитын үм... бэрилэгшэдэй хар... байха шухала. ... ушарта бодото ара... хүгжэжэ шадаха, па... тэлбэри дотор демо... ка гуримууд бүри ... жэхэ байна!

Манай партиин ...
нэгэ юумэ хэнэ, тии...
хы парти болон ара...
гоор бодоно гэжэ ...
хүсэгшэдтэ бидэнэр ...
лэнэбди: өөһэдөө ям...
вод, ямаршье колхо...
абагты, тэндэ ошоё, ...
ты, өөрынгөө пр...
тайлбарилан хэлэгты...
дэнэр өөрынгөө по...
тайлбарилан хэлэхэб...
совет хүнүүд судья ...
дэнэр хэнэй зүб, хэ...
байһаниие шиидхэг ...
рые һайнаар шагна...
лагты саашаа!» гэж...
байһандань бидэнэр ...
бди.

Венгридэхи контр...
онно үймөөнһөө дэл...
мунис хүдэлөөндэ аб...
гаалнуудай нэгэн ю...
нэгэ хүндэ һүгэдэн ...
ябадал хадаа арад...
таһарха, социалис х...
бүдүүлигээр эбдэхэ ...
хүргэнэ, тиимэ бол...
арадта харша х...
ажал ябуулха үндэ...
бии болгоно бшуу. ...
нэгэ хүндэ һүгэдэн ...
хойшолонгуудые ...
ажабайдалай ленинс...
һэргээн бодхоохо гэ...
нүхэдэй орондо ям...
дүүргэһэн тухай бид...
нэрэй хэлэхэдэнь, э...
үгэ бэшэ гэжэ бидэ...
нобди. Нэгэ хүндэ һү...
тэлгын хойшолонгу...
суулга хадаа Венгр...
дай-демократическа ...
лалтые бэхижүүлхэ ...
сэл, арадтай Венгри...
мэришэнэй социалис ...
бата бэхи нэгэдэлэй ...
сэл, Венгридэ соци...
жалтатайгаар байгу...
нүхэсэл мүн гэжэ ...
нүхэд зүбөөр хэлэнэ.

Нэгэ хүндэ һүгэдэ...
гын үзэл сурталые бо...
то байдалые XX съе...
манай партиин шанга...
жэлхэдэнь, манай ...
Центральна Комитет...
дэ һүгэдэн шүтэхэ ту...
дал бүхы дэлхэйн ...
хүдэлөөнэй бага бэш...
хурса асуудал мүн гэ...
жо байгаа. Энэ ...
марксизм-ленинизмы...
хан зүб шугамаар ...
манай парти дэлхэй...
нис хүдэлөөнһөө юу...
гаагүй. Манай пар...
съездын абаһан ши...
нүүд коммунис болон...
ришэнэй партинуудa...
лэгшэнэрэй 1957, 196...
Деклараци болон ...
соо һайшаагдаһан, н...
лаар дэмжэгдэһэн ба...

Нэгэ хүндэ һүгэдэ...
ямаршье зүйлые ман...
өөрынгөө XX съезд д...
шууд үгы хэһэн, лен...
ёһонуудые бэелүүлж...
байха юм. XX съезд...
һон ленинскэ шугам...
уласхоорондын комм...
дэлөөн амаршалһан ...

КПСС-эй болон С...
нэй гадаадын полит...
лүүлгын шэнэ үе т...
XX съездтэй холбоото...
дэб социальна байг...
тай гүрэнүүдэй амгал...
зэргэ оршон байлгын...
гол ёһо хадаа Советск...
гадаадын политикын ...
на шугам мүн гэжэ ...
хайлан заагдаһан ...
Уласхоорондын хэмж...
рэхи хүсэнүүдэй т...
гүнзэгыгөөр шэнжэл...
нэй үндэһэ һуури дэ...
парти мүнөө үеын эрх...
да дэлхэйн дайн за...
болохо бэшэ, тэрэни...
суулжа болохо, зайсу...
тойшье гэһэн айхабта...
ха шанартай тобшоло...
һан байна.

КПСС-эй XX ...
шиидхэбэринүүд э...
рамдалай түлөө, демо...
национальна бэеэ даа...
далай түлөө, социали...
лөө тэмсэл доторхи ...
мүн болоо.

Советскэ Союзай бо...
гриин арадууд бусад ...
оронуудай арадууд ш...
байдал байгуулгада ...
амжалтануудаар ом...
Энэ амжалтануудынь...
бүхы арадуудта ехэ ...
партай гэжэ бидэнэр ...
гонобди.

(Түгэсхэлынь 3-дахи н...

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн үгэ

(...эсхэл. Эхининь 1—2-дохи ...та).

...иализм юундэ хүсэтэйб ...дэ, хүнэй ажабайдалай ...м һайн эрхэ байдал бай...ха талаар капиталис оро...ай ажалшадта жэшээ ха...даг дээрэһээ хүсэтэй гэ... Ленинэй гайхамшагта үгэ... нэгэтэ бэшэ заагдаһан ...а юм. Сүлөөтэ хүнүү... сүлөөтэ ажал хадаа ...алис орон бүхэнэй ...й һайн һайхан бай...й эшэ үндэһэн мүн боло... Социалис журамай хүсэ...алые бэхижүүлхэ, гээшэ ...хэйн революционно хэрэ... түргэдхэхэ түгэлдэр хүсэн ...оно.

...оммунистнууд, социалис ...нуудай арадууд эб найрам...й хэрэгые эрид шууд, зо...гойгоор хамгаална. Дэл... дайн гээшэ социализм, ...мунизм байгуулхын түлөө... дэлхэйн революциие түр...эхын түлөөшье хэрэгтэй ...э юм. Бүри 1918 ондо В. И. ...ин «Жэгтэй, айхабтар муу ...хай ушар» гэһэн статья ...оо «зүүнэй коммунистнуу... шүүмжэлхэ зуураа, иигэ...бэшээ һэн: «Бүхы дэлхэйн ...люциин аша хэрэгүүд им...листнуудтай ямаршье эб ...рамдал баталха ябадалые ...ино гэжэ авторнууд һана... болоо гээшэ гү?.. Тии...увэл бодолой ёһоор һаа, ...алис республика хадаа ...ериалис гүрэнүүдэй дунда ...ршье экономическа хэл...үүдые баталжа шадаха... һара дээрэ ниилэжэ ошон...өөр оршон байжа шада...үй байгаа.

...ласхоорондын революциин ...хэрэгүүд тэрэниие түлхи...гэһэн эрилтэ табина, тиимэ ...хисэнь империализмые ...улита шэнгеэр» арад нии... һануулха шадалтай эб ...рамдал бэшэ, гансал дайн ...охо байгаа гэжэ авторнууд ...ажа болоо гээшэ гү? ...мэ «теори» хадаа рево...циие үүсхэдэг ангиин зүри...дөөнүүдэй хурсадаһанай ...ээр хүгжэдэг революци...дые «түлхихэ» гээшые хо...оо бушуушаадаг марксизм... хүсэд таһаран һалаһан ...дал болохо байгаа. Тиимэ ...ри хадаа зэбсэгтэ восстани ...шэ хододоо, ямаршье эрхэ ...далда заатагүй хэрэгтэй ...даг тэмсэлэй түхэл маяг ... гэһэн үзэлдэ адли болохо ...аа». (Зохёолнууд, том 27, ...үр 49).

...үхы дэлхэй дээрэ бэе...лэгдэхэ манай поли...ын гол шэглэлнүүдые ...димир Ильич иигэжэ то...жойлһон юм. Ленинэй эдэ ...а бодолнууд манай үе ...а онсо ехэ удха шанартай ...оно. Мүнөө үеын эрхэ бай...да дэлхэйн социалис систе... хүн түрэлтэнэй обществын ...жэлтын шиидхэхы эрхэ нү...эл болонхой, социализмын, найрамдалай, демократиин ...эн империализмын, хархис ...он эзэрхэг түримхэй хүсэ...үдһээ улам бүри булюу ехэ ...ложо байна. Дэлхэйн дайе ...идшалан зайсуулха бодото ...га боломжо бии болонхой.

Энэ хадаа гансашье арга ...ломжо бэшэ, харин бүмбэр... дэлхэйн арадуудай нангин ...ухала хэрэг мүн. Гансашье ...ммунистнууд бэшэ, мүн ка...талис дэлхэйн оронуудай ...ар хэрэгые зүбөөр ойлгодог ...литигууд дэлхэйн мүнөө үе ...гай термоядерна дайнай ...шолонгуудые хараанһаа ...даха зэргэгүй байна.

...үнүүд термоядерна дай... аюулые һайнаар мэдэрхэ ...рез, империализмын дайн ...рэгэй балмад ябуулгануудта эсэргүү, дайн сэрэгэй гуламта болодог империализмда өөртэнь эсэргүү, бүри эдэбхитэйгээр, бүри эрид шуудаар тэмсэхэ байха. Имагтал ушар хэрэгэй эгээл иимэ болохоһоонь айжа, Американ империализмын эгээл эзэрхэг түримхэй хүсэнүүд түүхэдэ олон дахин болоһон хүн түрэлтэнэй үшөө нэгэ заатагүй болохо ушарал мүн гэжэ мүнөө термоядерна дайе харуулхые һэдэнэ ха юм. Хэрбээ энэ мэхэ гохын талаар империалистнуудтай коммунистнуудай нэгэдэжэ, арадуудһаа үнэн зүбыень нюуха болоо һаа, хүлисэхын аргагүй хэрэг болохо байна бшуу.

Коммунистнууд газар дэлхэй дээрэ капитализмые бүрин усадхахын түлөө, социалис революциин илан мандахын түлөө тэмсэнэ. Бүхы арадууд эртэ, оройшье һаань, үхэлдөө хүрэһэн энэ байгуулалтые хэтэ мүнхэдэнь үгы хэхэ гэжэ бидэнэр батаар этигэнэбди. Теэд орон бүхэндэ социализмын илаха тухай асуудалые ондоо ороной арадууд, ондоо партинууд бэшэ, харин энэл ороной арад, революционно хүдэлмэришэн анги, тэрэнэй марксистско-ленинскэ парти шиидхэхэ ёһотой. Энээнһээ гадна, дэлхэйн термоядерна дайе һүжэрөөхын аргаар энэ асуудал шиидхэгдэхэ ёһогүй ха юм.

Теэд зарим нэгэн хүнүүдэй хэлэһэнэй ёһоор, али нэгэн социалис орон, энэ ороной коммунис парти хадаа али нэгэн капиталис орондо эсэргүү дай һүжэрөөхэ эрхэтэй шэнги болоно. Тиихэдээ заатагүй дэлхэйн термоядерна дайн болохо энэ дайн хадаа тус ороной хүдэлмэришэн ангиие капиталис дарлалтаһаа сүлөөлхын тула эхилэгдээ гэжэ туг дээрээ бэшэхые дурадхана.

Ондоо оронуудай арадуудай хуби заяае өөрынхеэрээ шиидхэхэ эрхэ иимэ «теоретигүүдтэ» хэн үгөө гээшэб? гэжэ асуугдана. Эдэ оронуудай ажалшад, хүдэлмэришэн анги тэдээндэ иигэжэ хэлэхэ байха: бидэнэр социализмын илалтын түлөө тэмсэжэ байнабди, тэмсэхэшьебди, теэд энэ илалта болбол дэлхэйн термоядерна дай һүжэрөөһэн аргаар бэшэ, харин манай оронуудтахи ангиин тэмсэлээр туйлагдаха юм.

Хэрбээ эдэ мэтын «теоретигүүдэй» хараа бодолые дэмжэхэ болоо һаа, энэ «эрхын» нүгөө талые хараха хэрэгтэй. Эдэ «теоретигүүдэй» хэлээшээр болоо һаа, империалис оронууд мүн лэ капиталис гуримые байгуулхын тула социалис оронуудта эсэргүү дай эхилхэ «эрхэтэй» байха болоно ха юм.

Эдэ асуудалнуудаар манай хараа бодолые баримталан харуулха зуураа, бидэнэр ондоо оронуудта революциие зөөжэ абаашалгада эрид шууд эсэргүүбди гэжэ манай агуу ехэ багша В. И. Ленин хэлэдэг һэн. Тэрэшэлэн бидэнэр мүн контрреволюциешье ондоо тээшэнь абаашалгада эрид шууд эсэргүү байдагбди.

Капитализмһаа социалис системын улам бүри ургажа байгаа булюу байдалда бидэнэр этигэнэбди. Бидэнэр уласхоорондын хүдэлмэришэн ангиин, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй, империализмын, колониализмын дарлалтада эсэргүү бүхы тэмсэгшэдэй түгэс хүсэндэ этигэнэбди. Амгалан ёһоор зэргэ оршон байлгын эрхэ байдалда ангиин тэмсэл хэжэ, хүдэлмэришэн ангиин революционно хүсэнүүдэй илажа-шадаха байһаниие арсадаг хүн болбол хүдэлмэришэн ангиин революционно эршэ хүсэндэ, эрэлхэг зоригто этигэнэгүй, тэрэ хадаа империализмын хүсые үлүүсээр сэгнэнэ, тэрэнэй урда һүгэдэн айха ябадал гаргана гээшэ.

Бидэнэр хүдэлмэришэн ангиин хүсэндэ, арадуудай хүсэндэ, тэдэнэй ухаан бодолдо, газар дэлхэй дээрэ амгалан ажабайдал байгуулхаар тэдэнэй хүсэл эрмэлзэлгэдэ этигэнэбди, тиин бидэнэр эзэрхэг түримхэй добтолгодо, дайн сэрэгтэ эсэргүү тэмсэлдэ эб найрамдалай аша туһые хүндэлдэг бүхы хүнүүдые элсүүлхын тула бүхы хүсөөрөө оролдонобди, империалистнуудай, колонизаторнуудай дарлалтаһаа сүлөөрхэ хэрэгтэнь ангиин талаар манай аха дүүнэртэ туһалхын тула бүхы хүсөөрөө оролдонобди, бүхы газар дэлхэй дээрэ социализмын илахын тула бүхы хүсөөрөө оролдонобди.

Марксистнууд-ленинецүүд империализмда эсэргүү бүхы хүсэнүүдые: дэлхэйн социалис системын, уласхоорондын хүдэлмэришэн ангиин, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй, эб найрамдалай хүгжэн дэбжэлтын түлөө тэмсэдэг арад олониитын демократическа үргэн хүдэлөөнэй хүсэнүүдые нэгэдүүлхэ, бэхижүүлхые оролдоно.

Эдэ хүсэнүүдэй нэгэдэл империализмда эсэргүү, эб найрамдалай, эрхэ сүлөөгэй, демократиин, социализмын һайн һайхан уг зорилгын мандан бэелхын түлөө тэмсэлэй амжалтануудай эрхэ нүхэсэл мүн болоно гэжэ бидэнэр һайнаар мэдэнэбди. Мүнөө үе сагай эдэ шиидхэхы хүсэнүүдые жагсаан нэгэдүүлгэдэ һаад хэдэг хүнүүд, тэдэнэй хүтэлбэри болгодог ямаршье һанаашалгануудһаа дулдыдангүйгөөр, империализмда эсэргүү фронтын хүсэнүүдые һуладхана, тиимэ дээрэһээ үнэн дээрээ империализмда туһалжа байна гээшэ.

Бидэнэр, социалис оронуудай коммунистнууд, национальна бээ даанхай байхын түлөө, эрхэ сүлөөгэй ба эрхим һайн ажабайдалай түлөө тэмсэлдэнь арадуудта али бүхы дэмжэлгэ үгэхэ ябадалые өөрынгөө уялга дээрэ тоолодог байнабди. Совет гүрэнэй бии болоһонһоо хойшо колониальна дарлалтада эсэргүү тэмсэжэ байһан Азиин, Африкын, Латиин Американ арадуудта үргэн ехэ политическэ болон бусад туһаламжа хүргэжэ байдагынь бүгэдэндэ мэдээжэ.

Энэ туһаламжа эгээ мүнөө, социалис оронуудай байһан сагта, дэлхэйн социализмын экономическа, политическэ, мүн сэрэгэй түгэс хүсэнэй хэмжээлэшэгүйгөөр ургаад байхада, онсо ехэ удха шанартай болоо. Национальна талаараа бээ даанги бэшэ, янза бүриин мүлжэлгэ, дарлалтада эсэргүү тэмсэжэ байһан арадуудта али болохо талаһаань бүхы аргаар хэзээ хэзээнэйхиһээ ехээр дэмжэлгэ үгэхэ гэһэн зорилго бидэнэр урдаа табидагбди.

Империализмын байһан сагта дайн сэрэгэй аюул байха гэжэ марксистнууд-ленинецүүд ойлгодог. Советскэ Союз, аха дүү социалис оронууд бээ хамгаалха шадабаряа шангадхана, эзэрхэг түримхэйшүүлэй сохилтодо үхэлэй сохилто үгэжэ шадахаар манай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй бэлэн байхын тулада бүхы хүсэ шадалаараа оролдоно. Бидэнэр эгээл хүсэн түгэс термоядерна зэбсэгээр зэбсэгжэһэн манай ракетэнүүдые хододоо дайшалхы бэлэн байлганабди.

Гэбэшье Советскэ Союз энэ зэбсэгээ хэзээдэшье түрүүшээр хэрэглэхэгүй, дэлхэйн дайе һүжэрөөхэгүй. Бидэнэр өөһэдынгөө түгэс хүсые эб найрамдалай шэгнүүр дээрэ табинабди, социалис оронууд капитализмын оронууд хоёрой хоорондохи амгалан ёһоор зэргэ оршон байхые бэхижүүлхые туйлаха хэрэгтэ зорюулнабди. Бидэнэр империалистнуудһаа эб найрамдалые гуйнагүйбди, харин социалис оронуудай экономическа болон сэрэгэй һүр хүсэндэ, уласхоорондын хүдэлмэришэн ангиин, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй, эб найрамдалда дуратай бүхы арадуудай бата жагсаалда түшэглэн, эб найрамдалай түлөө ёһото хэрэг дээрэнь тэмсэнэбди.

Ондо ондоо социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршон байха ленинскэ гол ёһые арадуудай шухалын шухала аша туһые тодорхойлһон политика гэжэ тоолон, бидэнэр тэрэниие хамгаалаабди, саашадаашье хамгаалхабди. Тиин мүнөө үе сагай дэлхэй дээрэхи шухалын шухала асуудалнуудаар Советскэ Союзай Коммунис партиин, Венгриин хүдэлмэришэнэй социалис партиин хараа бодолнуудай нэгэн адли байһаниие бидэнэр сэдьхэлээ ехэ ханангяар тэмдэглэнэбди.

Бүхы дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй нэгэдэлые бэхижүүлхэ асуудалнууд тушаа манай партиин хараа бодол тушаа хэлэхэ болоо һаа, КПСС-эй Центральна Комитедэй июлиин 14-нэй нээмэл бэшэг соо энээн тушаа тодорхойгоор найруулагдаһан байна.

Нүхэдүүд! Ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай, мүн бусад бээ бэедээ һонирхолтой асуудалнуудаар Советскэ Союзай, Американ Холбоото Штадуудай болон Англиин түлөөлэгшэдэй хоорондо мүнөө Москвада боложо байһан хөөрэлдөөн тухай хэдэн үгэ хэлэлтэй. Агаарта, замбуулин дайдада, мүн уһан доро туршалгые хорихо тухай хэлсээ баталха найдамжа мүнөө гараад байна гэжэ бидэнэр һананабди. Хэрбээ Американ, Англиин түлөөлэгшэдэй хараа бодолдо ямар нэгэн тусхай хубилалтын болоогүй һаань, иимэ хэлсээн баталагдажа магадгүй.

Советскэ правительство бүхы туршалгануудые, тэрэ тоодо газар дорохишье туршалгануудые хорихо ябадалые хараалһан хэлсээ баталхые хүсэнэ. Бүхы туршалгануудые, тэрэ тоодо газар дорохиешье гүрэнүүдтэ байһан национальна техническэ зэбсэгээр хиналжа болохо юм гэжэ наука болон бодото байдалаар элирүүлэгдэнхэй. Теэд США-гай, Англиин правительство уласхоорондын инспекци байгуулха шухала гээд үсэдөөр гаргана. Тэдэнэр туршалгануудые зогсоолгодо үнэндөө оройдоо хамаагүй эрмэлзэлгэһээ арсаха дурагүй. Юунэй түлөө, ямар зорилготойгоор энэ хэгдэнэ гээшэб? Тагнуул хэхэ арга боломжотой байхын тула тиигэнэ ха юм даа.

Тиимэһээ мүнөө дээрээ газар доро ядерна туршалгануудые хорихо тухай хэлсээ баталалга бүтэхэгүй ха гэжэ эли боложо байна. Тиибэшье һаань, хэрбээ хэлсээнэй баталагдаа һаа, агаарта, замбуулин дайдада, уһан доро туршалгануудые хорихо тухай хэлсээн шухала, ашатай туһатай алхам урагшаа болохо байна гэжэ Советскэ правительство тоолоно. Энэ хэлсээн болбол агаарые радиоактивна элшээр хорлохо ябадалда эсэс табижа, ядерна туршалгын аюултай хойшолонгуудһаа мүнөөнэй болон ерээдүйн үеын хүнүүд зайсуулха байна. Ядерна зэбсэгүүдэй туршалгые хорихо тухай хэлсээ баталалга социалис гуманизмын һайн һайхан ёһо гуримтай зохилдоно гэжэ бидэнэр, коммунистнууд, арадуудай, бүхы хүн түрэлтэнэй шухалын шухала аша туһые хамгаалагшад, тоолонобди.

Ядерна туршалгануудые хорихо тухай хэлсээ баталалга мүн уласхоорондын оршон байдалые бүхыдэнь һайжаруулха талаһаашье ашатай туһатай гэжэ бидэнэр найданабди. Энэ хадаа хоёр ондоо социальна системэдэ оршодог гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршон байлгын үндэһэ һуури дээрэ бээ бэедээ ашатай туһатай хэлсээ баталха харгы зам бэдэрхээр бэлэн байһыень харуулха байна.

Хэрбээ СССР-эй, США-гай, Англиин түлөөлэгшэд мүнөө гансашье ядерна туршалгануудые хорихо тухай бэшэ, үшөө НАТО-гой оронууд болон Варшавска договорто хабаададаг гүрэнүүдэй хоорондо бээ бэедээ добтололсохогүй хэлсээ баталха тухай асуудалаар үгэеэ ойлголсоо һаань, бүхы уласхоорондын байдал горитойхоноор һайжаруулгада туһалха байгаа гэжэ Советскэ правительство этигэнэ. Иимэ хэлсээ баталаа һаа, дэлхэйн олониитын дунда ехэ ханангяар угтагдан абтаха бэлэй.

Добтололсохогүй гэһэн пактын түхэл янзань баруун тээхи заримашуулые маргуулна ха гэжэ заримдаа дуулдагша. Теэд добтололсохогүй гэһэн пактые хайшан гээд зохёохо тухай асуудалые тиимэ ехэ бэрхэшээлгүйгөөр, хоёр таладаа ашатай туһатайгаар шиидхэжэ болохо байна гэжэ бидэнэр һананабди. Гол шухалань түхэл янза бэшэ, харин уг удхань ха юм, түгшүүрилые һуладхааха, «хүйтэн дайнай» байдалые үгы хэхэ хүсэл эрмэлзэлгын нүгөө талада байхань гол шухала ха юм. Москвада мүнөө боложо байһан хөөрэлдөөн дээрэ тэрэшэлэн бээ бэедээ добтололсохогүй пакт тушаа хэлсээн туйлагдаха гэжэ найдахаяа бидэнэр хүсэнэбди.

Мүн гүрэнүүдэй сэрэгэй бюджедүүдые хэрэглэхэгүй, тэдэниие хороохо тухай,—тиигэбэл бүришье һайн байгаа,—асуудал шиидхэбэл, ашатай туһатай байха һэн. Энэ ябадал бүхы оронуудтай олон миллион хүнүүдэй зүгһөө һайшаан дэмжэгдэхэнь хэлсээнгүй.

Гэнтэ добтолхо ябадалые уридшалан зайсуулха тушаа зарим тэды хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ тухай үшөө 1958 ондо манай оруулһан дурадхалнуудые дахин хаража үзэбэл, ашатай туһатаи байха һэн гэжэ һанагдана. Тиихын тула юун хэрэгтэйб? Олон тоото сэрэгые нюусаар нэгэ газарта суглуулха арга боломжо эзэрхэг түримхэйшүүлдэ олгохогүй хэрэгтэй. Тэрээнгүйгөөр гэнтын добтолго хэгдэхэгүй байна. Тиихын тула Советскэ Союздашье, тэрэшэлэн бусад оронуудай тусхай районуудта аэродромуудта, түмэр харгын узелнуудта, автомашинын харгынууд болон томо портнуудта газар дээрэхи хиналтын постнуудые байгуулаа һаа, туһатай гэжэ бидэнэр тоолонобди. Эдэ бүгэдэ хоёр талын аша туһые харалсан хэгдэхэ ёһотой.

Энэ хэмжээн гансаараа эб найрамдал хангалгын тулгуури боложо шадахашьегүй һаа, гэнтын добтолго зайсуулха алхам боложо үгэхэ байгаа.

Тэрэшэлэн бидэнэр иимэ хэлсээнүүдые туйлаха тухай баруун оронуудтай хөөрэлдөө хэхээр бэлэмди: баруун оронууд Германиин Демократическа Республикада байрлаһан совет сэрэгтэ өөһэдынгөө түлөөлэгшэдые барижа байха, харин бидэнэр Баруун Германида байрлаһан баруун оронуудай сэрэгтэ мүн лэ өөһэдынгөө түлөөлэгшэдые бариха байнабди.

Тэрэшэлэн Германиин Демократическа Республикын газар дээрэ байһан, мүн Баруун Германиин газар дээрэшье байһан харийн сэрэгүүдые хороохо тухай хэлсээ хэхые зүбшөөнэбди.

Хэрбээ эдэ бүхы асуудалнуудай хэлсээнэй туйлагдаад байгаа һаань, уласхоорондын түгшүүрилые һуларуулха хэрэгтэ, «хүйтэн дайе» усадхаха хэрэгтэ ехэ алхам болохо байгаа, буу зэбсэгээ бүгэдэ ниитээрээ, бүрин хураахa тухай үндэһэн шухала асуудалаар хэлсээ туйлахын шухала эрхэ нүхэсэл болохо һэн.

Эсэсэй эсэстэ уласхоорондын түгшүүрилые усадхалгын дулдыдаха гол шухала асуудал—Германиин асуудалые шиидхэхэ хэрэгтэй ха юм даа. Энэ асуудалые имагтал Германиин эбэй договор баталхын аргаар, гитлеровскэ рейх гэдэгые бута сохиһоной һүүлээр тогтоһон эрхэ байдалые мэдэрхын аргаар шиидхэжэ болохо юм.

Германиин асуудалай шиидхэбэри эбэй договор баталһанай үндэһэ һуури дээрэ шиидхэгдэхэ юм гэжэ үшөө дахин дабтанаб. Германиин Демократическа Республикые үгы хэхэ гэһэн империалистнуудай һэдэлгэ тушаа хэлэхэ болоо һаа, тиимэ юумэн оройдоошье бүтэхэгүй, юуб гэхэдэ, энэ хадаа дайнда абаашаха зам гээшэ. Гансал галзуу хүнүүд дэлхэйн термоядерна дай һүжэрөөхэ аргаар ябаха байна. Иимэ балмад ябуулга өөһэдынь үхэлөөр түгэсэхэ гэжэ империалистнууд ойлгохо ёһотой.

Бүхы арадуудай, нэн түрүүн немец арадай аша туһа эбэй договор баталхые, энээнэй үндэһөөр Баруун Берлин тухай асуудал шиидхэжэ, Европодо, мүн бүхы дэлхэй дээрэхи байдалые гуримшуулха эрилтэ табина.

Хүндэтэ нүхэдүүд! манай орон соогуур айлшалха зуураа, венгр нүхэдүүд коммунис общественые совет арадай ямар ехэ эршэ зоригтойгоор байгуулжа байһыень хараа. Мүнөө, туйлай ехэ баялигтай байһан, хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэдэй һайн бэлэдхэлтэй кадрнуудтай болоод байһан, совет наука болон техникын туйлай ехэ хүгжэлтэ туйлаһан үедэ, манайда коммунис байгуулалтын хэрэг асари ехэ дэлисэтэйгээр ябуулагдажа байна.

Мүнөөдэр совет хүнүүд дэлхэй дээрэ эгээн ехэ хүсэтэй Братска, Красноярска гидроэлектростанцинууд шэнги агуу ехэ барилгануудые, шэнэ городууд, заводууд, фабрикануудые бодхоохо, замбуулин дэлхэйдэ баатаршалгын ниидэлгэ хэхэ хүсэ шадалтай. Манай алдарта космонавтнуудай замбуулин дэлхэй соогуур ниидэлгэ совет ороной дэгдэн, хүгжэһэн үндэрые харуулһан тэмдэг болоно.

Совет хүнүүд амгалан байдал зохёон байгуулгада, долоон жэлэй түсэбые дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ хэрэгтэ бүхы эршэ хүсэеэ зорюулна.

XXII съездын баталан абаһан агуу ехэ Программые бэелүүлжэ, манай парти үйлэдбэриин шэнжэ баримталан, өөрынгөө хүдэлмэриие һаяхан хубилгаа. Партийна организацинууд промышленна, хүдөө ажахын үйлэдбэриин асуудалнуудые бүри тодорхойгоор, бодотоор шиидхэхэ арга боломжотой болоо.

Парти, правительство арадай ажахые түсэблэхэ хэрэгые шэнэдхэн һайжаруулха тухай хододоо оролдодог юм. Мүнөө нютагай партийна организацинуудта партиин Центральна Комитедэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй уряалаар ойрын жэлнүүдтэ арадай ажахые хүгжөөхэ түсэб нарин нягтаар зохёогдожо байна, арга боломжонуудаа эрхим һайнаар ашаглаха, арадай ажахын ашаг ехэтэй һалбаринуудые түргөөр хүгжөөхэ харгы замууд тодорхойлогдожо байна. Коммунизм байгуулха бүхы хэрэгүүд совет хүнэй материальна болон оюун бодолой ургажа байгаа эрилтэнүүдые улам бүри хүсэдөөр хангаха, Советскэ Союзай экономическа болон бээ хамгаалха хүсэ шадалай бэхижэхэ хэрэгтэ зорюулагдана.

Совет ороной экономико ехэ дэбжэлтын замда гаранхай. Советскэ Союзда һүүлэй жэлнүүдэй туршада түмэр шудхалгын, электрын элшэ хүсэ, цемент, машина болон механизмуудые үйлэдбэрилгын, гэр байра, культурно-ажаһуудалай барилгануудые бодхоолгын тоонуудай ургалта бүгэдэндэ мэдээжэ. Мүнөө арадай ажахын томо томо асуудалнуудые шиидхэхын тула манайда гайхуулмаар ехэ арга боломжонууд бии.

Партиин Центральна Комитет, Советскэ правительство химическэ промышленностиие хүгжөөхэ талаар эрид шууд, түргэн алхам хэхын тула хүдэлнэ. «Ехэ химиин» заводуудые барихын тула олон миллиард түхэригэй зөөри хэрэгтэй. Тиимэ зөөри олдохо. «Ехэ химиин» заводуудые бодхоолго шэнэ, түрүү, ашаг ехэтэй химическэ хэрэгсэлнүүд болон материалнуудые бүтээн гаргаха, тиин арадай хэрэглэлэй гоё һайхан, шанар һайнтай эд бараа улам ехээр гаргаха арга олгохо байна.

Үтэгжүүлгэ эрид ехээр үйлэдбэрилэн гаргажа, манай хүдөө ажахые бүрин хангаха арга боломжотой байхаар бидэнэр хэдыхэн жэлэй туршада химическэ промышленностиин хүсые арьбадхахабди. Манай партиин Программын заабариие түргөөр дүүргэхэ, орооһо таряа, малай ашаг шэмэ ойрын сагта эрид ехээр абадаг болохо тухай эндэ хэлэгдэнэ.

Нэгэ үгөөр хэлэбэл, хайшаашье хара—манай ороной үргэн тала дайдаар ажалай халуун охин бусална. Совет арад ажалаараал, гансал ажалаараал гайхамшагта үе сагые—хүн түрэлтэнэй хэдэн үеэрээ һанажа ябаһан коммунизмын үе сагые дүтэлүүлжэ байна.

Нүхэдүүд! Венгро-совет хани барисаанай митинг съезднүүдэй Кремлиин ордонгой түүхэтэ зал соо боложо байна. Эндэ хоёр шахуу жэлэй саада тээ Советскэ Союзай Коммунис партиин шэнэ Программа баталан абаһан XXII съезд болоһон юм.

Манай партиин II съездын болоһон сагһаа хойшо 60 жэлэй ойе Советскэ Союзай Коммунис партиин, бүхы совет арадай тэмдэглэхээ бэлэдхэжэ байһан үдэрнүүдтэ энэ митинг боложо байна. II съездһээ XXII съезд хүрэтэр 58 жэл үнгэрөө. Теэд энэ үе соо манай орон тэрэнэй хүдэлмэришэн анги, ажалша арад Ленинскэ партиин хүтэлбэри доро ямар туйлай ехэ түүхэтэ зам дабаа гээшэб!

Хаанта засагаар мүрдэгдэн сүлэгдэжэ байһан ород марксистнууд Россин хүдэлмэришэнэй революционно партиин II съездые түрэл орон дотороо үнгэргэхэ аргагүй байгаа. Энэ съезд Брюссельдэ эхилээд, тэрэнэй делегадуудые мүрдэлгэһөө боложо Лондондо хүдэлмэреэ дүүргэхэ баатай болоо һэн. Съезд дээрэ оройдоол 26 организациие түлөөлһэн 50-һаа заахан олохон делегадууд байгаа бэлэй.

XXII съезд дээрэ агуу ехэ олон миллион ленинскэ партиие түлөөлһэн 5 мянган делегат байгаа. Социализмын илалтын түлөө, коммунизм байгуулхын түлөө тэмсэлэй үедэ манай парти хүдэлмэришэн ангиин партиһаа коммунизм байгуулжа байһан бүхы арадай парти болон ургаа.

Партиин II съездын урда тээхэнэ «Юу хэхэб?» гэһэн гайхамшагта ном соогоо Ленин иигэжэ холые алад харан бэшээ һэн: «...Революционернүүдэй эмхидэл манда үгэгты—тиигээ паатнай, бидэнэр Россие үндэһөөрнь хубилгахабди!». Ленинэй байгуулһан коммунистнуудай парти гурбан революциин галта дүлэн соогуур гараа. Революционно марксизмын тугые дээрэ үргэн ябажа, тэрэ бүхэдэлхэйн түүхэтэ илалтануудые туйлаа. Дэлхэй дээрэ түрүүшын социалис гүрэниие толгойлжо, тэрэ Октябриин социалис революциин туйлалтануудые хамгаалаа, манай ороной арадуудые коммунизм байгуулгада зорюулан бодхоогоо. XXII съезд дээрэ дэлхэйн газар түбинүүдэй 80 марксистско-ленинскэ партинуудай түлөөлэгшэд байлсаа. Тэдэнэр манай орондо Ленинэй революционно хэрэгэй илан мандалые нюдөөрөө хараа.

Арад зонтойгоо таһаршагүй холбоо барисаатай, марксизм-ленинизмдэ үнэн сэхэ байхадаа, манай парти хүсэтэй юм. Пролетарска интернационализмын гол ёһонуудай үзэл суртгалаар хүмүүжүүлэгдэлэн манай парти марксистско-ленинскэ үзэл суртгалай нангин сэбэр байхын түлөө, бүхы оронуудай коммунистнуудай, пролетаринарай, дарлагдагша арадуудай революциин агуу ехэ хэрэгэй аша туһада, арадуудай эрхэ сүлөө, зол жаргалай аша туһада нэгэдэлтэй, бата жагсаалтай байхын түлөө хододоо тэмсэдэг байгаа. Өөрынгөө энэ тэмсэлдэ Венгриин алдарта хүдэлмэришэнэй социалис парти шэнги үнэн сэхэ, найдамтай нүхэдтэй юм!

Совет, венгр арадуудай аха дүүгэй холбоон, эбдэршэгүй хани барисаан мандажа, улам бүри бэхижэг лэ!

Советскэ Союзай Коммунис партиин, Венгриин хүдэлмэришэнэй социалис партиин бата бэхи нэгэдэл, пролетарска жагсаал мандаха болтогой!

Хэтэ мүнхэдөө мүхэшэгүй, бүгэдые илагша марксистско-ленинскэ һургаал мандаха болтогой!

Бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал мандаха болтогой!

Коммунизмын шэнэ илалтанууд тээшэ урагшаа, нүхэдүүд!

(Н. С. Хрущевой үгэ нэрьемэ, үни удаан болоһон альга ташалгаар нэгэнтэ бэшэ таһалдаа).

* * *

Венгриин хүдэлмэришэнэй социалис партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, революционно хүдэлмэришэн-таряашанай правительствын Түрүүлэгшэ Янош Кадарай хэлэһэн үгые нэрьемэ альга ташалгаар митингдэ хабаадагшад угтаба.

(Нүхэр Янош Кадарай хэлэһэн үгэ 4-дэхи нюурта толилогдоо).

Советскэ Союзай Коммунис партиин, Хитадай Коммунис партиин түлөөлэгшэдэй Москвада уулзаһан тухай КОММЮНИКЕ

...Советскэ Союзай Коммунис пар...ин, Хитадай Коммунис партиин ...легацинууд июлиин 5-һаа 20 ...рэтэр Москвада уулзаба. Уул...гада иимэ хүнүүд хабаадаа: ...КПСС-эй зүгһөө Президиумэй ...шүүн, КПСС-эй ЦК-гай секре...рь нүхэр М. А. Суслов (делега...иин толгойлогшо), КПСС-эй ЦК-...й Президиумэй гэшүүндэ канди...т нүхэр В. В. Гришин, КПСС-эй ...К-гай секретарь нүхэр Ю. В. ...ропов, КПСС-эй ЦК-гай секре...рь нүхэр Л. Ф. Ильичев, КПСС-... ЦК-гай секретарь нүхэр Б. Н. ...номарев, КПСС-эй ЦК-гай гэ...үүн нүхэр П. А. Сатюков, ...ПСС-эй ЦК-гай гэшүүн нүхэр ... В. Червоненко;

...КПК-гай зүгһөө политбюрогой ...шүүн, КПК-гай ЦК-гай гене...льна секретарь нүхэр Дэн Сяо...н (делегациин толгойлогшо), ...олитбюрогой гэшүүн, КПК-гай ...К-гай секретариадай гэшүүн нү...р Пын Чжэнь (делегациин тол...йлогшын орлогшо), Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПК-гай ЦК-гай секретариадай гэшүүн нүхэр Кан Шэн, КПК-гай ЦК-гай секретариадай гэшүүндэ кандидат нүхэр Ян Шан-кунь, КПК-гай ЦК-гай гэшүүн нүхэр Лю Нин-и, КПК-гай ЦК-гай, гэшүүн нүхэр У Сю-цюань, КПК-гай ЦК-гай гэшүүндэ кандидат нүхэр Пань Цзы-ли.

Уулзалгын үедэ хоёр тала мүнөөнэй дэлхэйн хүгжэлтын, дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй, совет-хитад харилсаануудай олон шухалын шухала асуудалнуудаар өөһэдынгөө баримталдаг хараа шугамые тус бүридөө тодорхойлон харуулһан байна.

Хитадай Коммунис партиин делегациин дурадхалаар делегацинуудай хүдэлмэридэ забһарлалга хэхэ гэжэ үгэеэ ойлголсобо. Тиигээд уулзалгаяа нэгэ хэды сагай үнгэрһэн хойно үргэлжэлүүлхэ болоһон байна. Хаана, хэдыдэ уулзаха тухай КПСС-эй ЦК-гай, КПК-гай ЦК-гай хоорондо нэмэлтэ хөөрэлдөө хэжэ зүбшэгдэхэ.

БУРЯАД ҮНЭН
3-дахи нюур
1963 оной июлиин 23.

Нүхэр Янош КАДАРАЙ хэлэһэн үгэһөө

Хүндэтэ нүхэр Хрущев!

Хүндэтэ нүхэд! Хүндэтэ совет ханинар!

Советскэ Союзай Коммунис партиин болон Советскэ правительствын нүхэдэй ёһоной уряалаар манай делегаци Советскэ Союз ерээ. Али али талыемнай һонирхуулжа байһан асуудалнуудаар һанамжаяа андалдаха, коммунизм байгуулжа байгаа агуухэ совет арадай һүүлэй үедэ туйлаһан ажалай амжалтануудтай бүри һайнаар танилсаха гэһэн зорилготойбди. Харин манай шухалын шухала зорилго хадаа интернациональна холбоо харилсаагаа улам бэхижүүлхэ, таһаршагүй нягта венгр-совет хани барисаае бүри ехээр батадхаха гэһэн зорилго болоно.

Манай арадай бодото хани нүхэр Никита Сергеевич Хрущев мүнөөдэр хэлэһэн үгэ соогоо социалис революциин илалтын түлөө манай партиин, венгр арадай хэһэн түүхэтэ тэмсэлые үндэр дээгүүр сэгнээ. Советскэ Союз соогуур ябаха бүхы үедэмнай—эндэ Москвада, Ташкентдэ, Эрхүүдэ, Братск болон Красноярскда хүдэлмэришэдтэй, колхознигуудтай, нютагай партиина болон гүрэнэй хүдэлмэрилэгшэдтэй, юрын ажалшадтай уулзажа хөөрэлдэхэдэмнай, тэдэнэр Венгриин Арадай Республикые мүн лэ ехээр хүндэлжэ, бидэндэ аха дүүгэй ёһоной гүнзэгы талархал харуулба.

Иигэжэ эрхим һайнаар угтаһанайнь түлөө делегацинигаа, мүн өөрынгөө зүгһөө советскэ хүн бүхэндэ гүн зүрхэнэй баясхалан хүргэнэб.

Хүндэтэ нүхэд! Ханинар!

Агуухэ Совет ороной үргэн уужам тала дайдаар ябажа байха үедөө бидэнэр заводуудта, гидроэлектростанцинуудта, колхозуудта, научно-шэнжэлэлгын институдуудта хүрөөбди. Совет хүнүүдэй долоон жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид бэелүүлэн, эрхимээр ажаллажа байһыень харабабди. XXII съезд дээрэ абтаһан коммунизм байгуулха программын бодото дээрээ бэелүүлэгдэжэ байһыень нюдөөрөө хараабди. Советскэ Союз бүри мүнөө эгээл хүгжэнги капиталис оронуудые хүсэжэ ябана. Тинхэһээ байтагай түрүүшын ехэ удха шанартай һалбаринуудта тэдэ оронуудые ахин гараа. Автоматикын, ядерна физикын, ракетнэ техникын талаар Советскэ Союз булюу байдалтай болоод, замбуулинай дайдые эзэмдэлгэдэ түрүүлжэ ябана. Табадахи космонавт Валерий Быковский болон тоогоороо зургаадахишье һаа, дэлхэйн нэгэдэхи эхэнэр космонавт бологшо Валентина Терешковагай замбуулинай дайда руу ниидэжэ, үзэгдөөгүй гайхамшаг амжалта туйлаһантайнь дашарамдуулан, энэ трибуна дээрэһээ Коммунис партиие, правительствые, Советскэ Союзай эрдэмтэд болон инженернүүдые үшөө дахин амаршалхыемни зүбшөөгыт.

Танай орон соогуур ябажа байха үедэмнай, Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй нээмэл бэшэг «Правдада» толилогдоо. Хэдэн арбаад жэлэй туршада интернационализмын үзэлөөр хүмүүжүүлэгдэһэн совет хүнүүд өөрынгөө Центральна Комитедэй хараа шугамые гүйсэд дүүрэнээр һайшаажа, Советскэ Союзай Коммунис партида болон дэлхэйн бусад коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудта ямаршье үндэһэгүйгөөр, хуурмагаар хальдан ороһон ябадалые хаа хаанагүй буруушаажа байһыень харабабди.

Хүндэтэ нүхэд!

Манай парти, манай арад зон пролетарска интернационализмда, социалис оронуудай аха дүүгэй хани нэгэдэлдэ хэлбэришэгүй үнэн сэхэ байдаг. Энэнь манай арадай, дэлхэйн хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй аша туһатай зохилдоно бшуу.

Дэлхэй дээрэхи түрүүшын социалис гүрэн—Советскэ Союзтай таһаршагүй хани барисаатайбди. Мүн творческо ленинизмын тугые үндэр дээрэ үргэжэ ябадаг Советскэ Союзай Коммунис партитай хэлбэришэгүй нягта барисаатайбди. Марксизм-ленинизм гэжэ ниитэ үзэл бодолнай, түүхын үмэнэ дүүргэхэ ниитэ уг зорилго бидэниие нэгэдүүлнэ. Ниитынгээ хэрэгэй түлөө хэһэн революционно тулалдаануудта манай хани барисаан батажан хатуужаа юм.

Советскэ Союзай Коммунис партиин болон правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэй хэлсээ хэхэ үедэмнай, социализм, коммунизм байгуулгын бүхы асуудалнуудаар, дэлхэйн хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн болон уласхоорондын байдалые сэгнэхэ талаар тон адли һанамжа баримталдаг байһамнай үшөө дахин элитээр харагдаба.

Советскэ Союзда, Советскэ Союзай Коммунис партида ямараар ханданаб, энээнһээнь лэ дулдыдан, пролетарска интернационализмда хэн нэгэнэй үнэн сэхэ байһаниинь элирдэг гэжэ Агуухэ Октябриин социалис революциһаа хойшо үнгэрһэн хэдэн арбаад жэлнүүдэй туршада олон дахин харагдаа. Интернационалист, коммунист болон арадуудай эрхэ сүлөөгэй тала баригша байхатаяа хамта Советскэ Союзда эсэргүү тэмсэл ябуулхын аргагүй гэжэ үнгэрһэн 45 жэлэй түүхэ харуулна.

Советскэ Союзтай тогтоогдоһон аха дүүгэй ёһоной хани барисаан венгр арадта тусгаар ехэ удха шанартай. Пролетарска интернационализмын, коммунизмын үзэл бодолоор хүмүүжүүлэгдэһэн Совет ороной хүбүүд бидэниие фашизмын муухай дарлалтаһаа сүлөөлжэ, национальна бэеэ даанхай байдал олгоо, социальна эрхэ сүлөө туйлаха арга олгоо. Советскэ Союзай хүбүүд революцида харша хархисуудтай тэмсэхэдэмнай, манай арадта туһаламжа хүргөө. Советскэ Союз хэзээшье бидэнэй дэргэдэ ябажа, өөрынгөө дүй дүршэлөөр, ульгэр жэшээгээрээ туһалдаг байгаа, социалис байгуулалтымнай хэрэгтэ һайн һайхан дэмжэлтэ саг үргэлжэ үзүүлдэг. Бидэнтэй харилсаагаа тогтооходоо, агуухэ Советскэ Союз гансал өөрынгөө аша туһа харадаг бэшэ, харин ниитын ашаг туһа тухай оролдодог байха юм. Манай оронуудай экономическа харилсан ажаллалга саг үргэлжэ үргэдэн, улам нягта боложо байнхай. Гадаадын оронуудһаа асардаг түүхэй эдэймнай 40 процентынь, тэрэ тоодо манда шухала хэрэгтэй түмэрэй рудагай, шэрэмэй, доменно коксын, нефтиин, синтетическэ каучугай, хлопогой ехэнхи хубинь Советскэ Союзһаа абадагбди.

Элдэб холимол зүйлнүүдые, дабтагдаһан түмэр, химикадууд, искусственна үтэгжүүлгэ болон промышленностиин бусад эд товарнуудые Советскэ Союз бидэндэ ехээр үгэнэ.

Венгриин Арадай Республика машина бүтээлгын продукци, хэлхээ холбооной техникын зүйлнүүдые, медикаментнүүдые, конфекционно зүйлнүүд болон элдэб янзын эдеэ хоол Советскэ Союзда үгэдэг. «Дружба» гэжэ һаяхан баригдаһан нефтепровод, «Мир» гэжэ нэгэн энергосистемэ, мүн тэрэшэлэн алюминиевэ промышленностиин талаар харилсаха тухай һаяхан баталһан хэлсээмнай бидэндэ айхабтар ехэ ашагтай юм.

Социалис оронууд экономикын али бүхы талаар хоорондоо нягтаар харилсан ажаллаха ёһотой гэжэ Венгриин Арадай Республикашье, Советскэ Союзшье тон адли һанамжа баримталдаг. Тиин манай хоёр ороной холбоо харилсаан али бүхы талаараа улам үргэдэн, хүгжэжэ байна. Венгриин искусствын ажал ябуулагшад Советскэ Союз ходо ерэдэг болонхой. Мүн тэрэшэлэн Венгриин зон совет культурын элитэ түлөөлэгшэдэй наадые өөрынгөө сценэнүүд дээрэ харадаг, дуунуудыень концертнэ залнууд соогоо ходол шагнадаг болонхой. Манай эрдэмтэдэй, мэргэжэлтэдэй, ажахын болон соёл культурын эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй холбоо харилсаан жэлһээ жэлдэ үргэдэнэ. Мүн манай оронуудай туристнар улам олоороо айлшалалсадаг болонхой. Заводуудта, үйлэдбэриин кооперативуудта, эмхи зургаануудта хүдэлдэг хэдэн мянган ажалшад Венгриһээ Советскэ Союзда айлшалан ерэнэ, харин Советскэ Союзһаа олон зон Венгри ошоно. Совет болон венгр арадууд бэе бэедээ улам ойро дүтэ боложо байнхай.

Харин эгээл гол шухала зүйл юун бэ гэхэдэ, Венгриин хүдэлмэришэнэй социалис парти болон Советскэ Союзай Коммунис парти, хоёр партиин Центральна Комитедүүд гол шухала бүхы асуудалнуудаар нэгэн адли һанамжатай.

Бүхы дэлхэйн хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй аша туһаһаа үндэһэлэн харахада, марксизм-ленинизмые зохёохы ёһоор саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ нүхэр Хрущевой хүтэлбэрилдэг Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй ажал ябуулга шиидхэхы ехэ удха шанартай гэжэ бидэнэр тоолодогбди.

Арад зонһоо таһарха, хуушан үзэл баримталха ябадалнууд, ганса нэгэн хүндэ шүтэн һүгэдэлгэ, ревизионизмын ямаршье һаадгүйгөөр дэлгэрхэ ябадал ямар ехэ хоро хүргэдэг бэ гэжэ бидэнэр өөһэдынгөө дүй дүршэл дээрэһээ һайн мэдэнэбди. Советскэ Союзай Коммунис партиин XX съезд арад зонһоо таһарһан ябадалые, хуушан үзэлнүүд болон ревизионизмые усадхажа, марксизм-ленинизмын арюун сэбэр харгыда дахин орохо хэрэгтэмнай сэгнэшэгүй ехэ туһа хүргөө юм.

Манай хүгжэлтын дүй дүршэл XX съездын хэһэн тобшололнуудай зүб байһые гэршэлэн харуулна. Бүхы дэлхэйн хүдэлмэришэнэй революционно хүдэлөөнэй хүгжэлтэ энээниие мүн лэ гэршэлнэ. Эгээл тиимэһээ дэлхэйн хүдэлмэришэнэй революционно хүдэлөөнэй асуудалнуудаарн мүн социалис байгуулалтын болон уласхоорондын байдалай асуудалнуудааршье Советскэ Союзай Коммунис партиин баримталдаг һанамжа тон зүб гэжэ тоолодогбди. Юундэб гэхэдэ, энэ һанамжань 1957 болон 1960 онуудта Москвада болоһон зүблөөнүүдэй документнүүдтэй гүйсэд дүүрэнэр тааралдана ха юм.

Мүн июлиин 14-дэ толилогдоһон Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй нээмэл бэшэгые тон зүб гэжэ тоолонобди. Мүнөө үеын гол шухала асуудалнуудаар мүнөөнэй эрхэ байдалда эгээл зүб марксистска үзэл бодол энэ бэшэг соо хэлэгдэнэ, гадна Хитадай хүтэлбэрилхы нүхэд эдэ бүхы асуудалнуудай олонхёорнь эндүүтэй ба аюултай һанамжа баримтална гэжэ арсашагүйгөөр харуулагдана.

Хүндэтэ нүхэд!

Мүнөө үедэ бүхы дэлхэйн зон капитализмһаа коммунизмда орохо үе шатада ороод байна. Энэмнай империализм болон капитализмын унан һалаха шата, пролетарска революцинууд болон национальносүлөөрэлгын тэмсэлэй илан мандаха шата, колониальна ёһо гуримай һандаран унаха үе шата мүн. Социализмын илан мандахын тулада дайн хэрэгтэй бэшэ. Социализмын эрхэ байдалда ажаһуудаг арадуудташье, мүн бусад арадуудташье дэлхэйн дайн хэрэггүй. Империалистнуудай дэлхэйн дай үүсхэхээ һанаа һаань, энээндэнь байха бүхы хүсөөрөө һаад тойбо татаха хэрэгтэй. Ямаршье дайнай болоходо, олон миллион хүнүүд үхэдэг, хүн түрэлтэнэй бии болгоһон айхабтар ехэ, үнэтэ зүйлнүүд үгы хэгдэдэг, арад зон хохидол зоболон ехээр үзэдэг. Илангаяа мүнөө, ядерна зэбсэгэй бии болоһон үедэ, дайн онсо ехэ аюултай.

Элдэб байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршохо гэһэн ленинскэ политикын бүхы дэлхэй дээрэ илан мандахын түлөө тэмсэхэ хэрэгтэй. Энэ политикань хадаа капиталистнууд болон хүдэлмэришэд, колонизаторнууд болон богоолшолуулагшад, дарлагшад болон дарлуулагшад амгалан тайбанаар зэргэ оршон һууха ёһотой гэһэн удхатай бэшэ, дарлалтатай эбсээд һууха гэһэн удхатай бэшэ. Тинхэһээ байтагай энэ политикын ашаар лэ социалис оронуудта байгуулалтын ажалые амжалтатай гүйсэлдэрөөр ябуулха, социализмын булюу талые дары түргэн харуулха, тингэжэ амгалан тайбан байдалда тэрэнэй илалта туйлаха таатай зохид эрхэ байдал бии болоно. Тэрэшэлэн монополистическэ капиталда эсэргүүсэн, капиталис оронуудай хүдэлмэришэн ангиин тэмсэлээ ябуулха, колониальна богоолшололго доро тулижа байһан арадуудай национальна эрхэ сүлөөтэй болохын түлөө тэмсэлээ ябуулха эгээл эрхим һайн арга боломжо олдоно.

Эб найрамдалай түлөө бидэнэй тэмсэһэнэй ашаар бүхы дэлхэйн олон миллион хүнүүд социализм эб найрамдал хоёр нэгэн адли ойлгосо гэжэ мэдэрдэг болонхой, социалис оронууд, коммунистнууд эб найрамдалай илахын түлөө эгээл шиидэнгеэр, эрид шууд тэмсэнэ гэжэ ойлгодог болонхой. Эб найрамдалай түлөө бидэнэй ябуулһан тэмсэл олон миллион шэнэ коммунистнүүдые хүмүүжүүлээ, социалис оронуудай болон коммунистнуудай талада олон миллион хүнүүдые татан оруулаа.

Мүнөө үедэ бидэнэр гансал социализм эб найрамдал хоёрые нэгэн адли ойлгосо болгохын түлөө бэшэ, харин социализм болон баян тэнюун байдал гээшые нэгэн адли ойлгосо болгохын түлөө тэмсэнэбди. Энэ зорилго бэелүүлхын тулада социалис орон бүхэнэй өөрынгөө экономикые хүгжөөхэһөөнь гадна, социалис оронууд заатагүй экономическа холбоо харилсаа хоорондоо бэелүүлхэ ёһотой. Интернационализмын ёһо гуримда түшэглэһэн экономическа холбоо харилсаан юун гээшэб гэжэ бидэнэр өөһэдынгөө дүй дүршэл дээрэһээ мэдэдэгбди. Венгриин сүлөөлэгдэһэнэй һүүлээр гү, али 1956 ондо революцида харша буһалгаанай һүүлээр Советскэ Союз болон социалис оронуудай Венгриие яагшаб гээд орхижорхёо һаань, юун болохо байгааб? Экономическа холбоо харилсаан нэгэ хоёр жэлэй гү, али 10—20 жэлэйшье болзортойгоор тогтоогдодог бэшэ. Социализм болбол бүхы хүн түрэлтэнэй ерээдүй мүн. Тиин экономикын талааршье арадуудай мүнөөнэй болон ерээдүйн аша туһада тааралдуулан, ажал ябуулгаяа эрхилхэ ёһотойбди.

Марксизм-ленинизм хүнүүдые хара, сагаан арһатай гэжэ илгадаггүй, европынхид, азиинхид, африкынхид болон латиин америкынхид гэжэ илгадаггүй, харин хүнүүдые имагтал анги ангиарнь илгадаг, дарлагшад болон дарлуулагшадые илгаруулдаг. Национальна болон социальна сүлөөрэлгын түлөө тэмсэлдэ бүхы дарлуулагшад болон мүлжэгшэдэй аша туһань, адли байдаг гэжэ марксизм-ленинизм һургадаг. Тиимэһээ эдэ бүхы хүсэнүүд зэргэ жагсаалаа улам батадхаха ёһотой.

Москвада абтаһан Деклараци болон коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай Мэдүүлгэнь мүнөө үеын гол шухала асуудалнуудаар зүблөөндэ хабаадаһан партинуудай һанамжые зүбөөр тодорхойлоо. Эдэ документнүүд зүб, тэдээн дотор хэлэгдэһэн зүйлнүүдые ажабайдал гэршэлээ, тиимэһээ тэдэниие дахин шэнээр хараха хэрэг оройдоо үгы гэжэ Венгриин хүдэлмэришэнэй социалис партиин Центральна Комитет тоолоно.

Бата нэгэдэлыемнай таһалха гэжэ хитад нүхэдэй гаргаһан һэдэлгэнь социальна дэбжэлтын түлөө, национальна бэеэ даанхай байдал болон эб найрамдалай түлөө бүхы дэлхэй дээрэ дэлгэрһэн тэмсэлдэ һаалта хэнэ, дэлхэйн хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй болон бэеэ даанхай байдалтай болохын түлөө тэмсэжэ байһан арадуудай үнгэрһэн жэлнүүдтэ олоһон туйлалтануудта аюул ушаруулаад байна.

Имагтал коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай бата нэгэдэлтэй байгаал һаань, эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ, капиталис оронуудта хэгдэжэ байгаа ангиин тэмсэлдэ, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ эдэ партинууд хүтэлбэрилхы үүргэ дүүргэжэ шадаха. Зүгөөр энэ нэгэдэлэй үндэһэ һууринь хадаа багаханааршье хазагайруулагдаагүй марксизм-ленинизм лэ байха ёһотой. XX съездын шиидхэбэринүүд, Москвада болоһон зүблөөнүүдэй документнүүд манай нэгэдэлэй бодото үндэһэ һууринь юм. Өөрынгөө арадай, хүн түрэлтэнэй хуби заяанай түлөө ехэ харюусалгатай байһанаа мэдэрдэг коммунист бүхэн эгээл иимээр бодомжолно.

Дэлхэйн хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй бата нэгэдэлтэй байхын түлөө бидэнэр урданайхидал адли саашадааншье ехээр оролдохобди. Зүгөөр дүй дүршэл дээрэһээ зүб гэжэ тодорһон, хүн түрэлтэнэй хуби заяанда хабаатай шухалын шухала асуудалнуудаар, эгээл зүб марксистска үзэлые харуулһан гол шухала эдэ асуудалнуудаар буулта хэхые зүбшөөрхэгүйбди.

Саашадааншье дайе зайсуулхын түлөө, эб найрамдал хамгаалхын түлөө, бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряахын түлөө тэмсэлээ үргэлжэлүүлхэбди. Хэрбээ социалис оронуудай бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряалгахын түлөө хэжэ байгаа тэмсэлээ болюулаа һаань, энээниие юугээршье тайлбарилхын аргагүй байха юм. Бидэнэр ядерна буу зэбсэгэй туршалгые болюулхын түлөө тэмсэхэ ёһотойбди. Буу зэбсэг хуряалгахын, ядерна зэбсэгэй туршалгые хориулхын түлөө тэмсэхэ зуураа, Советскэ Союз ондоо гүрэнүүдэй газар дээрэхи сэрэгэй баазануудые усадхахын, Варшавска договорой болон Атлантическа пактын гэшүүд оронуудай хоорондо бэе бэедээ добтололсохогүй тухай договор баталхын түлөө тэмсэдэг. Бидэнэр Варшавска договорой эмхиие бэхижүүлхэ гэжэ оролдонобди. Тиин энэ эмхиин шухала байгаа сагтань, тэрэниие бэхижүүлжэл байхабди. Зүгөөр түгшүүрилтэ байдалые һуларуулха хэрэгтэ зорюулагдаһан бүхы һайн дурадхалнуудые ямаршье сагта хэлсэхээр бэлэмди.

Мүнөө үедэ дайн заал һаа болохо бэшэ. Гэбэшье арад зондо амгалан тайбан байдал олгохын тулада социалис можын оронууд улам нягта нэгэдэлтэй болохо, хүсэ шадалаа улам арьбадхаха, национальна бэеэ даанхай байдалай түлөө тэмсэлдэ хабаадагшад нэгэдэхэ ушартай. Бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал тогтоохын түлөө тэмсэлэй ехэнхи хубиие Советскэ Союз бэе дээрээ даажа абанхай гэжэ бидэнэр мэдэнэбди, харанашьебди. Советскэ Союз мүнөө үеын эгээл эрхим һайн буу зэбсэгээр зэбсэгжэһэн түгэс хүсэтэ армитай болоод, тэрээнээ ходоодоо бэлэн байлгадаг. Совет арад өөртөө хохидол ушаруулан, зэбсэгтэ хүсэ байгуулаа. Юундэб гэхэдэ, империалистнуудые барижа байхын, номгодхохын тулада энэ хүсэн хэрэгтэй гэжэ мэдэнэ бшуу. Эб найрамдалай түлөө тэмсэл энэ түгэс хүсэндэ түшэглэнэ. Энхэ амгалан байдалай түлөө айхабтар ехэ хүсэлэл оролдолго гаргажа, амгалан байдал тогтоохын тулада өөртөө ехэ уялга даажа абаһанайнь түлөө венгр арадай зүгһөө совет арадта гүн зүрхэнэй баясхалан энэ ушараар дашарамдуулан хүргэхэ хүсэлтэйб. Варшавска договорой гэшүүн байһан туладаа Венгриин Арадай Республика эб найрамдал хамгаалха ниитэ зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ өөрынгөө хубита оруулдаг.

Хүндэтэ нүхэд!

Өөһэдынгөө ажал хүдэлмэри тухай, һүүлэй хэдэн жэлнүүдэй туршада туйлаһан амжалтануудтухайгаа хөөрэжэ үгэхыем зүбшөөгыт гэжэ нүхэр Я. Кадар саашань үргэлжэлүүлэн хэлэбэ.

1957 оной хабар манай делегациин эндэ ерэхэдэнь, манай парти, правительство, арад зомнай Венгриин Арадай Республикада ёһотой һайн гурим журам һэргээхын түлөө, Венгриин арад зондо социалис байдалые хангахын түлөө, буһалгаа үүдхэһэн хархис хүсэнүүдые усадхахын түлөө тэмсэжэ байгаа бэлэй. Энэ тэмсэлдээ парти, правительствамнай социализмда үнэн сэхэ байһан Венгриин арад зондо, бүхы дэлхэйн түрүү хүсэнүүдэй талархалда түшэглэһэн юм. Советскэ Союзай Коммунис парти, правительствань бидэниие тиихэдэ нүхэдэй ёһоор угтажа, манай дүүргэхэ зорилгонуудые эрхим һайнаар ойлгожо, ехэ дэмжэлтэ, туһаламжа үзүүлээ һэн.

Советскэ Союзһаа болон социалис можын аха дүү бусад арадуудай зүгһөө, дэлхэйн хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй зүгһөө абаһан туһаламжа, дэмжэлтые зүбөөр ашаглажа шадаабди гэжэ мүнөө хэлэнэбди. Бидэнэр марксистсколенинскэ партияа һэргээгээбди. Венгриин хүдэлмэришэнэй социалис парти социализм байгуулжа байгаа венгр арадые бата найдамтайгаар хүтэлбэрилнэ. Экономикоёо болон соёл культураяа хүгжөөхэ хэрэгтээ нилээд ехэ амжалтануудые туйлаабди. Венгриин хүдөө ажахые социалис ёһоор шэнэдхэн хубилгажа дүүргээбди. Тиимэһээ оронойимнай арадай ажахыда үйлэдбэриин социалис харилсаанууд гол һуури эзэлдэг болонхой. Ушар иимэһээ Венгри социализмын үндэһэ һууриие табижа дүүргээд, социалис обществые гүйсэд дүүрэнээр байгуулха үе шатада оробо гэжэ 1962 оной ноябрьда болоһон манай партиин VIII съезд тэмдэглэһэн байна.

Үнгэрһэн жэлнүүдэй туршада бидэнэр 1958—1960 онуудай гурбан жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэжэ, мүнөө үедэ хоёрдохи табан жэлэй түсэбэй гурбадахи жэлдэ ороод хүдэлжэ байнхайбди. 1958 онһоо 1962 он хүрэтэр социалис промышленностиин үйлэдбэринь 50 процентээр нэмээ. Химическэ промышленностиин үйлэдбэри хоёрһоо үлүү дахин ехэ болоо, харин машина бүтээлгын үйлэдбэри 74 процентээр нэмэһэн байна. 1962 ондо манай промышленностиин үйлэдбэри 1938 оной хэмжээс, тухайлхада, таба дахин үлүүлһэн байна. 1958—1961 онуудай туршада хүдөө ажахыда үйлэдбэрилэн гаргагдаһан продукци 1950—1957 онуудай хэмжээнтэй сасуулбал, дунда зэргээр 20 процентээр ехэ байгаа. Мүн соёл культурын талааршье ехэ амжалта туйланхайбди.

Социализмын үндэһэ һууриин табигдажа дүүрэхэтэй хамта манай обществын ангиин хубаарил тон ондоо болоо. Манай хүдэлмэришэн анги социалис промышленностьда ажаллана. Урдань городой жэжэ буржуази байһан хүнүүдэй олонхинь мүнөө промкооперацида орожо нэгэдэнхэй гү, али арадай ажахын элдэб һалбаринуудта хүдэлмэрилнэ. Венгриин хүдөө нютагуудта урданай ангиин хубаарил үгы болонхой. Мүнөө тэндэ үгытэйшүүл, дунда шадалтан, кулагууд гэжэ үгы. Манай интеллигенци, манай инженернүүд, багшанар, врачнууд, эрдэмтэд социалис промышленностиин, социалис хүдөө ажахын болон социалис гүрэнэй элдэб научна, культурна, һуралсалай эмхи зургаануудта ажаллана.

Венгридэ мүнөө мүлжэгшэдэй анги болон мүлжэгдэгшэдэй анги гэжэ үгы болонхой. Венгриин хүдэлмэришэн ангиин, таряашадай, интеллигенциин нэгэн социалис общество дотор нэгэдэн ниилэхэ саг ойртожо байнхай. Венгриин Арадай Республикада мүнөө пролетариадай диктатура бии. Гэбэшье манай гүрэн бүгэдэ арадай гүрэн болохо замаар урагшаа нилээд хүгжэнхэй.

Нүхэд! Манай партиин VIII съезд үзэл сурталай талаар марксизм-ленинизмые хүгжөөн дэлгэрүүлхэ гэжэ тогтоогоо. Марксистско-ленинскэ үзэл сурталые дэлгэрүүлгэдэ нилээд ехэ амжалта туйлаабди. Мүнөө социализмын үндэһэ һуури табигдаад байхада, манай арадые гүйсэд марксизм-ленинизмын үзэлтэй болгохо, эрдэм ухаан болон соёл культурада тэрэниие дэлгэрүүлхэ таатай зохид арга боломжо бии болоо. Энэнь илангаяа шухала. Юундэб гэхэдэ, зарим зоной ухаанда урданай үеын эндүүтэй үзэлнүүд үзэгдэдэг, хуушан заншалнууд бии. Эдэ бүгэдэ социалис байгуулалтые хойшо татана. Мүн социалис оронуудта дай хэхые зүрхэлдэггүй ушарһаа дэлхэйн империалистнууд үзэл сурталай тэмсэлдэ илангаяа ехэ хүсэ, зөөри гаргана. Гадна марксизм-ленинизмые дэлгэрүүлжэ, буржуазна үзэл сурталые түрин һалгаха шухала байна.

Олон амжалтануудые туйлаашье һаамнай, бэрхэшээлнүүд үшөөл олон. Хэдэн жэлэй туршада манай орондо ган байжа, хүдөө ажахы муугаар хүгжөө, харин мүнөө жэл айхабтар ута, шэрүүн үбэл болоо. Мүн промышленностьда, гадаадын худалдаа наймаанда бэрхэшээлнүүд ушарна. Тиигэбэшье, үнгэрһэн зургаан жэлэй туршада горитой ехэ амжалта туйлаабди гэжэ хэлэжэ шадаха байнабди. Бидэнэр арадай засагые хамгаалжа шадаабди, социализмын үндэһэ һууриие табяабди, гурбан жэлэй түсэб бэелүүлжэ, өөрынгөө хоёрдохи табан жэлэй түсэбые гол түлэб амжалтатайгаар дүүргэжэ байнхайбди.

Хүндэтэ нүхэд!

Үнгэрһэн жэлнүүдтэ Венгриин Арадай Республикада туйлагдаһан ехэ амжалтанууд тухай хэлэхэдээ, Советскэ Союзай Коммунис партиин, правительство болон арадай зүгһөө Венгриин арад зондо үзүүлдэг айхабтар ехэ, элдэб янзын туһаламжа тухай баяр баясхалантайгаар тэмдэглэхэ ёһотойб.

Советскэ Союзай Коммунис партиин XX съездын шиидхэбэринүүд, 1957 болон 1960 онуудта Москвада болоһон зүблөөнүүдэй документнүүд, урдань манай орондо үзэгдэһэн алдуу эндүүнүүдые усадхалгада шухала ехэ үүргэ дүүргээ. Нэгэ хүндэ шүтэн һүгэдэлгын гэмтэ ябадалнуудые XX съездын элирүүлһэн ушарһаа 1956 ондо Венгридэ хархис буһалгаан болоо юм гэжэ зарим хүнүүд тон худалаар баталан хэлэдэг. Үнэн дээрээ имагтал нэгэ хүндэ шүтэн һүгэдэхэ ябадал Венгридэ партиин нэгэдэлые, партиин арад зонтоёо тогтооһон холбооень һуларуулан һандаргаа, имагтал нэгэ хүндэ шүтэн һүгэдэлгэ арадай демократическа байдалые
руулаа һэн.

Имагтал КПСС-эй XX
Венгриин хүдэлмэришэ
гида, революционно
дань үзэл сурталай хү
сэг барюулжа, тэрэнэй
лэ нэгэ хүндэ шүтэн һ
ябадал, мүн хархис
дүүдэй буһалгаан
усадхагдаһан байха юм

Хүндэтэ нүхэд! Хүнд
вет ханинар!

Манай партиин
съезд ойрын жэл
бэелүүлхэ түсэбыемнай
раалаа. Манай полити
шадаашье хубилхагүй.
дэб гэхэдэ, энэ политик
зүб байһаниинь ажабай
хатуу шэрүүн тэмсэл
дороо, өөрынгөө замһ
руун тээшээшье, зүүн
шье хэлбэрихэгүйбди.
риин Арадай Респуб
хүтэлбэридэнь Хрущевой
баригшад һууна гэжэ
риалис номнол хэлэхэ
тай байдаг. Үнэн дээрэ
нэгэн ганса хүнэй тала
шад Венгриин засаг
байна бэшэ, харин хүдэ
шэн ангида үнэн сэхэ
байна гэжэ бидэ тооло
Манай гүрэнэй поли
хоорондоо нүхэдэй ёһоно
боотой үсөөхэн зон тодо
дог бэшэ, харин манай
тикые марксизм-ленин
илагдашагүй үзэл бодо
съездын шиидхэбэр
Москвада болоһон ком
болон хүдэлмэришэнэй
нуудай зүблөөнүүдэй ш
бэринүүд, манай парти
арадай түүхэтэ тэмсэл
хы дүй дүршэл тодорхо

Мүнөө Венгридэ па
болон гүрэнэй харюуса
тушаалнуудта хүдэлжэ
һан хүнүүд Никита Сер
Хрущевые ородой больш
хатуужаһан коммунист,
сэлэй түрүү зэргэдэ
тэрэ тэмсэлые хэлсээнгү
дамар бэрхээр хүтэлжэ
һан хэлбэришэгүй, сэхэ
шугамтай хүн гэжэ гү
ехээр хүндэлдэг. Гэхэтэй
та нүхэр Хрущев XX съ
үзэл бодолнуудта, хамт
абаһан документнүүдтэ
сэхэ байдаг гэжэ арса
Бидэнэршье, Венгриин к
нистнууд, XX съездын
бодолнуудта, хамтаараа
һан документнүүдтээ үнэ
хэ байдагбди. Тиимэһээ
ниие Хрущевой тала бари
гэжэ хэлэжэл байг лэ. Т
дэнь бидэнэр гомдохо го
хогүйбди, харин хододоо
горхохобди гэжэ хүн бү
найдуулан хэлэжэ ша
байнаб. Венгриин хүдэл
шэнэй социалис парти өө
гөө түүхэдэхи хүндэ х
ушарнуудһаа һайн һу
абажа, мүнөө марксизм-
низмын туг доро бата на
тайгаар урагшаа дабы
Ревизионизмын тала б
шадшье, хуушарһан үзэ
римталагшадшье, бид
хэлбэрюулхэгүй.

Хүндэтэ нүхэд, ханина

Манай делегаци Сов
Союзаар ябажа, ниитэ
тээ улам ехээр найданги,
батаар этигэнги нютага
сахань. Бүхы хараһан
мнай бидэндэ шэнэ эршэ
оруулжа, сэдьхэл зүрхые
баяр омогорхолоор б
руулба. Энэ гайхамшаг
шалга хэжэ, хэзээшье ма
дашагүй зүйлнүүдые х
арга бидэндэ олгоһонойн
лөө Советскэ Союзай К
нис партиин Центральна
митедтэ, Советскэ прави
ствада, бүхы совет а
үшөө дахин баясхалан
нэб.

Советскэ Союзай Ком
парти болон Никита Серг
Хрущёв түрүүтэй тэ
Центральна Комитет ма
болтогой!

Коммунизм байгуулжа
гаа түгэс хүсэтэ Сов
Союз мандаг!

Совет болон венгр ар
дай таһаршагүй хани
саан мандаха болтогой!

Коммунизм болон эб
рамдал улам мандан ила

(Нүхэр Я. Кадарай
үни үргэлжэлһэн альга та
гаар нэгэнтэ бэшэ таһал

Редактор
Ц. О. ОЧИР

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-У
улица ЛЕНИНА, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. ред
тора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-
отделов: сельскохозяйственного производства и партийн
жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и парт
ной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.
Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологическ
—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабсель
ров и писем—25-41, 38-30, информации—32-74 и переводо
34-05.

гор. Улан-Удэ, типография Министерства культуры Бурятской АССР.

Н00479. Зак. № 955

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур
1963 оной июлиин 23.